

Nr 50

Utlåtande i anledning av vissa av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1969/70 till bostadsbyggande m. m. jämte motioner.

(3:e avd.)

Propositionen

Kungl. Maj:t har i propositionen nr 1, bilaga 13 (punkterna D 5—6, s. 161—166, IV: 2—4, s. 171—234 och V: 2, s. 237—238 i utdrag av statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 3 januari 1969) föreslagit riksdagen att

1. godkänna de ändringar av bestämmelserna om förbättringslån och invalidbostadsbidrag som förordats i statsrådsprotokollet,

2. medge att räntefria förbättringslån beviljas med högst 100 000 000 kr. under ettvarvt av åren 1969 och 1970,

3. bemyndiga Kungl. Maj:t att vid behov besluta om ökning av den under 2 upptagna ramen för långivningen under år 1969,

4. uttala sig för en bostadsbyggnadsplan för år 1969 om 103 000 lägenheter,

5. uttala sig för en preliminär bostadsbyggnadsplan för år 1970 om 95 000 lägenheter,

6. medge att bostadslån för nybyggnad beviljas för högst följande antal lägenheter

år 1969	89 000
» 1970	89 000
» 1971	60 000
» 1972	50 000
» 1973	50 000,

7. medge att Kungl. Maj:t får meddela bestämmelser om projektreserv för åren 1970 och 1971,

8. medge att beslut om bostadslån för nybyggnad meddelas intill ett belopp av 1 720 000 000 kr. under år 1969,

9. medge att beslut om bostadslån till ombyggnad samt räntebärande förbättringslån meddelas intill ett belopp av 170 000 000 kr. under vart och ett av åren 1969 och 1970,

10. medge att förhandsbesked om bostadslån för hus som skall byggas med tillämpning av industriella produktionsmetoder meddelas för högst 10 000 lägenheter under vart och ett av åren 1970—1974,

11. bemyndiga Kungl. Maj:t att under de förutsättningar som angetts i statsrådsprotokollet besluta om utökning av de under 6 och 9 upptagna ramarna för långivningen såvitt gäller år 1969 samt de under 8 och 10 upptagna ramarna,

12. godkänna i statsrådsprotokollet förordade ändringar i fråga om villkoren för bostadslån och tomträttslån,

13. på driftbudgeten under elfte huvudtiteln för budgetåret 1969/70 anvisa

a. till Räntebidrag ett förslagsanslag av 5 000 000 kr.,

b. till Bidrag till viss bostadsförbättringsverksamhet ett förslagsanslag av 110 000 000 kr.,

14. på kapitalbudgeten under Statens utlåningsfonder för budgetåret 1969/70 anvisa

a. till Lånefonden för bostadsbyggande ett investeringsanslag av 1 400 000 000 kr.,

b. till Lånefonden för maskinanskaffning inom byggnadsindustrin ett investeringsanslag av 1 000 kr.,

c. till Lånefonden för kommunala markförvärv ett investeringsanslag av 30 000 000 kr.,

15. på kapitalbudgeten under Fonden för låneunderstöd till Räntefria lån till bostadsbyggande för budgetåret 1969/70 anvisa ett investeringsanslag av 20 000 000 kr.

Motionerna

I detta sammanhang har utskottet behandlat

dels de likalydande motionerna I: 55 av herr Virgin m. fl. och II: 64 av herr Holmberg m. fl. vari hemstälts

a. att riksdagen måtte besluta fastställa den övre lånegränsen för statliga lån till bostadsändamål till 90 % av låneunderlaget, oavsett förvaltningsform,

b. att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte uttala att erforderliga åtgärder vidtogs för att successivt öka småhusbyggandets andel av bostadsproduktionen, så att den motsvarar konsumenternas faktiska behov, samt

c. att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om utredning i syfte att begränsa avgångar i lägenhetsbeståndet enligt vad som i motionerna anförts,

dels de likalydande motionerna I: 65 av herr Dahlén m. fl. och II: 83 av herr Wedén m. fl. vari hemstälts att riksdagen måtte

1. för igångsättning av lägenheter godkänna följande bostadsbyggnads-

plan under perioden 1969—1973 som mål och riktpunkt för det totala bostadsbyggandet (inkl. icke statsbelånade bostadshus):

år 1969	103 000 +	konjunkturreserv	5 000
» 1970	108 000 +	»	10 000
» 1971	111 000 +	»	10 000
» 1972	114 000 +	»	10 000
» 1973	115 000 +	»	10 000,

2. medge att statliga bostadslån för nybyggnad samt konjunkturreserv redan innevarande år fördelas och beviljas för följande antal lägenheter:

år 1969	92 000 +	konjunkturreserv	5 000
» 1970	90 000 +	»	10 000
» 1971	80 000 +	»	10 000
» 1972	70 000 +	»	10 000
» 1973	60 000 +	»	10 000,

3. bemyndiga Kungl. Maj:t att besluta om utökning, med anlitan­de av konjunkturreserven, av den under punkt 1 och 2 föreslagna planen respektive ramen, om utvecklingen av samhällsekonomi och arbetsmarknad skulle göra en sådan ökning möjlig,

4. beträffande bostadsbyggandets struktur och geografiska fördelning i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala

a. att erforderliga åtgärder bör vidtagas för att successivt öka småhusbyggandets andel av bostadsproduktionen, vilket den väntade utvecklingen av efterfrågan motiverar, med en riktpunkt tills vidare att uppnå 40 % år 1973,

b. att bostadsproduktionen i takt med tillgängliga mark- och planeringsresurser bör inriktas på områden där bostadsbristen är störst eller eljest skulle bli besvärande samt att ansträngningar bör göras för att minska efterfrågetrycket i storstadsområdena genom en aktiv lokaliseringpolitik som ger sysselsättning utanför dessa områden, samt

c. erinra om riksdagens uttalande år 1966 angående fördelningen mellan små och stora lägenheter och målsättningen för utrymmesstandarden,

5. i syfte att nedbringa boendekostnaderna

a. hemställa att Kungl. Maj:t tillsätter en parlamentarisk utredning, i vilken även representanter för bygg- och bostadsmarknadens parter ingår, med uppgift att undersöka byggnadsindustrins och byggnadsmaterialindustrins produktivitets- och prisutveckling, dessa branschers konkurrensförhållanden samt hur rationaliseringsvinster bäst kan komma de boende till godo och att ange riktlinjerna för ett permanent verksamt organ för dessa frågor,

b. hemställa att Kungl. Maj:t vidtager sådana åtgärder att alla ifrågakommande kreditinstitut erhåller lika möjligheter att använda AP-medel för en ökad integrerad bostadsfinansiering,

c. uttala att totalentreprenad som upphandlingsform i ökad utsträckning bör prövas,

d. besluta att låneunderlaget för statliga bostadslån höjs så att det sammanfaller med pantvärdet,

e. besluta att låneunderlag och pantvärde för flerfamiljshus därutöver skall kunna höjas till den i preliminär låneansökan uppgivna produktionskostnaden under förutsättning av att en från konkurrenssynpunkt effektiv upphandling skett för ifrågavarande projekt, dock att denna höjning för att eliminera riskerna för kostnadsstegrande effekt inte procentuellt får överstiga den genomsnittliga överkostnad som redovisas för liknande projekt inom samma region det föregående året,

f. uttala sig för en lindring av gällande parkeringsnormer så att biluppställningsplatser endast behöver utbyggas för det aktuella behovet med möjligheter till senare utbyggnad allteftersom behovet ökat i framtiden samt att systemet med obligatorisk biluppställningsplats för hyresgäster utan bil bör upphöra,

6. besluta att byggandet av friliggande småhus inte begränsas av de årliga låneramarna utan att statligt bostadslån generellt skall kunna utgå till denna form av småhusbebyggelse, förutsatt att övriga lånevillkor är uppfyllda,

7. besluta att räntan på nu amorteringspliktiga tillägglån skall fastställas till 6 % mot nuvarande 4 % samt att denna subventionsminskning skall träda i kraft fr. o. m. den 1 juli 1969,

8. beträffande den statliga låneverksamheten utöver vad som föreslås i punkterna 5. d. och e.

a. fastställa den övre lånegränsen i fråga om bostadslån till kommun eller allmännyttigt bostadsföretag till 100 % av låneunderlaget inom 100 % av pantvärdet, under förutsättning att kommun ställer borgen för lånet i in-teckningsläget mellan 95 och 100 %,

b. fastställa den övre lånegränsen för enskilt byggda flerfamiljshus till 90 % av låneunderlaget inom 90 % av pantvärdet,

c. fastställa den övre lånegränsen för servicehus byggda av enskilda bostadsföretag till 95 % av låneunderlaget inom 95 % av pantvärdet,

d. besluta att kapitalkostnaderna för de statliga lånen till lokaler som är att anse som bostadskomplement fr. o. m. 1 juli 1969 omfördelas i tiden i likhet med lånen till bostäder, dock att basannuiteten för lokaler bestämmes till 6 %,

e. besluta att inkomststrecket för förbättringslån för åldringsbostäder fr. o. m. den 1 juli 1969 höjs med 2 000 kr. till 8 000 kr. i beskattningsbar inkomst,

dels de likalydande motionerna I: 524 av herr Bengtson m. fl. och II: 428 av herr Hedlund m. fl. vari hemstälts

1. att riksdagen måtte uttala sig för att det garanterade programmet för åren 1971—1973 ej skall förbehållas vissa regioner utan kunna fördelas över hela landet,

2. att riksdagen måtte uttala att vid den regionala fördelningen hänsyn tas till det förhållandet att standardhöjning och förnyelse av bostadsbeståndet är nödvändiga även på orter som inte statistiskt räknas som klart expansiva,

3. att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om åtgärder för att stimulera till en sådan ökning av småhusbyggandet att småhusandelen blir i överensstämmelse med konsumenternas krav,

4. att riksdagen måtte besluta att byggande av småhus med statliga bostadslån skall ske fritt utöver de av riksdagen fastställda ramarna under uppfyllande av lånevillkoren i övrigt,

5. att riksdagen måtte medgiva att övre lånegränsen för statligt lån för småhus som bebos av låntagaren höjes till 95 % och till 90 % för enskilt ägda flerfamiljshus och godkänna vad som i motionerna anförts angående kommunal borgen,

6. att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning

a. angående bostadsmiljöns betydelse för den sociala anpassningen,

b. angående riktlinjer för lösandet av bostadsbebyggelsens bullerproblem,

7. att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om att servicekommittén

a. tillföres en bredare parlamentarisk, regional och kommunal representation,

b. genom tilläggsdirektiv ges i uppdrag att även utreda serviceproblemen för områden utanför tätorter,

8. att riksdagen måtte besluta om höjning av inkomststrecket för beviljande av förbättringslån till 8 000 kr. i beskattningsbar inkomst från den 1 juli 1969,

9. att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om prövning och förslag angående höjning av räntefritt stående förbättringslån och stående del av förbättringslån till 15 000 kr., samt

10. att riksdagen i övrigt måtte beakta vad i motionerna anförts,

dels de likalydande motionerna I: 67 av herr Mattsson och II: 79 av herrar Gustavsson i Alvesta och Johansson i Växjö vari hemstälts

att riksdagen måtte besluta att igångsättning av småhusbyggen i områden utanför de tre storstadsregionerna får ske utöver den bostadsbyggnadsplan som fastställs av riksdagen,

dels de likalydande motionerna I: 108 av herr Lidgard och II: 204 av herrar Enarsson och Fridolfsson i Stockholm vari hemstälts

att riksdagen måtte besluta att räntan på nu amorteringspliktiga tilläggs-lån fastställs till 6 procent, mot nuvarande 4 procent, samt att förändringen skall träda i kraft den 1 juli 1969,

dels de likalydande motionerna I: 110 av herr Ebbe Ohlsson m. fl. och II: 205 av herrar Enarsson och Ringaby vari hemställts

att riksdagen måtte besluta avslå Kungl. Maj:ts förslag att till Lånefonden för kommunala markförvärv anvisa ett investeringsanslag av 30 000 000 kr.,

dels de likalydande motionerna I: 536 av herr Nils-Eric Gustafsson m. fl. och II: 602 av herrar Elmstedt och Josefson i Arrie vari hemställts

att riksdagen måtte besluta att förbättringslån må kunna utgå till de låginkomstgrupper som fram till den 1 juli 1968 var berättigade till sådana lån,

dels de likalydande motionerna I: 537 av herr Hansson och II: 643 av herr Lindkvist vari föreslagits att riksdagen hos Kungl. Maj:t

- a. begär översyn av gällande regler för bostadslån för konstnärlig utsmyckning med beaktande av de synpunkter som berörts i motionerna, samt
- b. åtgärder för en vidgad information om bostadslån för konstnärlig utsmyckning,

dels de likalydande motionerna I: 545 av fru Landberg och herr Augustsson samt II: 629 av herr Johansson i Norrköping m. fl. vari hemställts

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer att Kungl. Maj:t i tillämpningsföreskrifterna till kungl. kungörelsen 1962: 538 utfärdar bestämmelse att länsbostadsnämnd må ompröva förbättringslåns uppdelning i amorteringsdel och räntefri stående del i de fall, där låntagarens ekonomiska förhållande sedan lånet beviljades har undergått avsevärd och varaktig försämring,

dels de likalydande motionerna I: 547 av herr Herbert Larsson och II: 642 av herr Lindkvist vari hemställts att riksdagen måtte besluta

a. att särskilt räntelån kan utgå för småhus med bostadsrätt och hyresrätt, som belånats enligt kungörelsen om räntelån av den 5 oktober 1962, samt

b. att sådant särskilt räntelån utgår med belopp motsvarande räntetillägg enligt bostadslånekungörelsen av den 1 september 1967,

dels de likalydande motionerna I: 551 av herr Mattsson m. fl. och II: 618 av herr Gustafsson i Stenkyrka m. fl. vari hemställts

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning i syfte att främst genom statliga lån underlätta upprustningen av äldre småhus,

dels de likalydande motionerna I: 583 av herr Svanström och fröken Pehrsson samt II: 612 av herrar Glimnér och Polstam vari hemställts

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om sådan ändring

av »Kungörelsen om förbättringslån» att den omfattar jämväl lån för installation av telefon,

dels de likalydande motionerna I: 587 av herr Tistad m. fl. och II: 645 av herr Mattsson m. fl. vari hemstälts

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte uttala sig för att kommuner inom turist- och fritidsområden måtte erhålla en så stor andel av bostadskvoten att man inom kommunen utöver det normala tillskottet av helårsbostäder också erhåller möjlighet att nybygga helårsbostäder i motsvarande grad som helårsbostäder övergår till fritidsbostäder, i enlighet med vad i motionerna anförts,

dels de likalydande motionerna I: 591 av herrar Åkerlund och Brundin samt II: 677 av herr Åkerlind m. fl. vari hemstälts

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte uttala att den försöksvis tillämpade metoden att fördela låneramarna i m² våningsyta icke får utnyttjas till förfång för det avsedda småhusbyggandet,

dels motionen II: 616 av herrar Gustafsson i Stenkyrka och Franzén i Träkumla vari hemstälts

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om skyndsam översyn av bostadslånekungörelsens bestämmelser angående lån till ombyggnad av kulturhistoriskt märklig byggnad i enlighet med motionens syfte,

dels motionen II: 644 av herrar Lindkvist och Svenning vari hemstälts

att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t begära att bostadslån som beviljats för begränsade bostadsförbättringar i flerfamiljshus får utbetalas förskottsvis.

Utskottets yttrande

Riktlinjer för bostadsproduktionen m.m. Tidigare riksdagar har behandlat de riktlinjer för bostadsproduktionen som är uttryck för statsmakternas inställning till dessa frågor.

I fråga om *bostadsbyggandets geografiska fördelning* har 1967 års riksdag (SU 1967:100, s. 14) bekräftat den uppfattningen att kraftigare produktionsinsatser behövdes i områden med bostadsbrist och att vid fördelning av lånemedel särskild hänsyn borde tas till bostadsbristen i storstadsområdena och andra tätorter samt till det bostadsbehov som uppkommer i samband med näringslivets expansion. Det har också betonats angelägenheten att vid den regionala fördelningen även ta hänsyn till de näringspolitiska betingelserna och samhällets lokaliseringpolitiska mål.

Kungl. Maj:t har till årets riksdag anmält vad chefen för inrikesdepartementet anfört angående den regionalpolitiska utvecklingsplaneringen. Utskottet behandlar i annat sammanhang vad sålunda anmälts.

I motioner till årets riksdag tas upp vissa förslag angående den regionala fördelningen av byggandet, förslag som lagts fram tidigare och senast behandlats av 1968 års riksdag. Sålunda har i motionerna I: 65 och II: 83 föreslagits ett riksdagens uttalande att bostadsproduktionen bör inriktas på områden där bostadsbristen är störst eller eljest skulle bli besvärande, ett yrkande som 1968 års riksdag fann innebära en anslutning till de av statsmakterna antagna riktlinjerna. Hemställan i motionerna I: 524 och II: 428 om ett uttalande att hänsyn bör tas till behovet av standardhöjning och förnyelse även i orter som inte statistiskt räknas som klart expansiva förelades även 1968 års riksdag som fann att inte heller detta torde avse ett avsteg från gällande riktlinjer och noterade att anmärkning inte framförts om att fördelningsbesluten inte följde antagna riktlinjer.

De nämnda motionernas allmänna syfte står inte i motsättning till vad riksdagen tidigare uttalat i frågan. Kungl. Maj:t har ställt ramarna till bostadsstyrelsens förfogande utan att ange andra grunder för fördelningsbesluten än de som ligger i antagna riktlinjer. Enligt vad utskottet inhämtat har bostadsstyrelsens fördelning av huvudramarna godkänts genom enhälliga plenarbeslut. Enligt utskottets mening speglar fördelningsbesluten väl antagna riktlinjer. Därigenom har en inriktning skett på områden med bostadsbrist och på expansiva orter enligt vad som framhålls i motionerna I: 65 och II: 83. Vidare har hänsyn tagits till det i motionerna I: 524 och II: 428 understrukna behovet av standardhöjning och förnyelse av bostadsbeståndet även på orter som inte statistiskt räknas som expansiva. I motionerna har inte heller visats på beslut rörande fördelningen inom länen där riktlinjerna skulle ha frångåtts. Med hänsyn till det anförda är enligt utskottets mening motionernas syften tillgodosedda och någon riksdagens åtgärd inte erforderlig. Utskottet avstyrker motionerna i denna del.

Motionerna I: 587 och II: 645 avstyrks med hänvisning till utskottets yttrande i motsvarande fråga till 1967 års riksdag (SU 1967: 100, s. 14).

Med den geografiska fördelningen sammanhänger även det krav på ett uttalande som stryker under vikten av en *aktiv lokaliseringspolitik* för att minska efterfrågetrycket i storstadsområdena som lagts fram i motionerna I: 65 och II: 83. 1968 års riksdag avtog ett liknande yrkande med hänsyn till att ett sådant syfte redan låg i gällande riktlinjer för lokaliseringsstödet och att det tillgodosetts även genom vad 1965 års riksdag yttrat om angelägenheten av att vid fördelning av lånemedlen också ta hänsyn till de näringspolitiska betingelserna och samhällets lokaliseringpolitiska mål.

Riksdagen har som tidigare år att i andra sammanhang ta ställning till regionalpolitiska frågor, däribland även frågor om en aktiv lokaliseringspolitik. Det faktum att sysselsättningslokaliseringen påverkar de lokala bostadsbehoven har fått uttryck bl. a. i riksdagens ovan angivna uttalande om angelägenheten av att hänsyn tas till de näringspolitiska betingelserna och

samhällets lokaliseringsspolitiska mål. Syftet med motionerna I: 65 och II: 83 i denna del är därför redan tillgodosett.

Vad avser *fördelningen på hustyper* har även i år i motioner lagts fram förslag som syftar till ett ökat småhusbyggande. Tidigare riksdagar har vid flera tillfällen bekräftat att denna fördelning bör ankomma på vederbörande lokala instanser i den mån låneanspråken inte helt kan tillgodoses inom disponibla ramar. I motionerna I: 55 och II: 64 föreslås ett uttalande för åtgärder för att successivt öka småhusbyggandet till att motsvara konsumenternas faktiska behov medan hemställan i motionerna I: 524 och II: 428 angetts syfta till en sådan ökning av småhusbyggandet som svarar mot konsumenternas krav. I motionerna I: 65 och II: 83 har målet för ökningen med utgångspunkt i den väntade utvecklingen av efterfrågan tills vidare preciserats till 40 procent av lägenhetsantalet i nyproduktionen. För perioden 1962—1967 har småhusandelen i nyproduktionen tämligen stabilt legat på något under 30 procent. Slutligen har fördelningsfrågan även berörts i motionerna I: 591 och II: 677 där ett uttalande föreslås om att den försöksvis använda metoden att fördela låneramarna i kvadratmeter våningsyta inte får utnyttjas till förfång för det avsedda småhusbyggandet. Förslag i flera motioner om att småhus fritt får byggas utanför planerna tar utskottet upp härefter (s. 16) i utlåtandet.

Utskottet avstyrker bifall till motionerna. Fördelningen bör enligt gällande riktlinjer, mot vilka i denna del invändning inte riktats i motionerna, fortfarande göras av de lokala myndigheterna i den mån anspråken inte kan tillgodoses inom låneramarna.

Ett statsmakternas uttryck för målsättningen för en fördelning på småhus och flerfamiljshus kan inte bli meningsfullt eftersom hänsyn alltid måste tas till varierande lokala behov och produktionsläget. Särskilt gäller detta en i procent för hela riket angiven fördelning.

Metoderna för den regionala fördelningen binder inte de lokala myndigheternas fördelning på hustyper. Erfarenheterna av de försöksvis använda fördelningsmetoderna bör avvaktas innan ett uttalande görs.

Statsmakternas uttryck för uppfattningen om den lämpliga *inriktningen på lägenhetstyper* går tillbaka på uttalanden vid 1966 och 1967 års riksdagar som innebar att den fördelning mellan små och stora lägenheter som då utvecklats i allt väsentligt borde bibehållas de närmaste åren. Det underströks att en alltför ensidig inriktning på lägenheter med färre rum kunde medföra bristfenomen av annan art. Inom en given resursram var det mer angeläget att öka antalet rum än golvytan per rum. Möjliga standardhöjningar borde hellre tas ut i form av ett ökat rumsantal än genom en höjning av utrustningsstandarden.

1968 års riksdag godkände ett departementschefens understrykande av att återhållsamhet i fråga om rumsytorna är starkt befogad för att byggnadskostnaderna skall kunna begränsas, ett understrykande som bedömdes förenligt med antagna riktlinjer.

Departementschefen redovisar nu i statsrådsprotokollet (s. 217) vissa inhämtade uppgifter angående åtgärder som vidtagits eller kommer att vidtas för att minska byggnadskostnader och hyror. Genomgående har angetts att lägenhetsytorna kommer att begränsas, något som i viss utsträckning kunde ske utan försämring av lägenheternas funktionsduglighet. Flerparten av uppgiftslämnarna ansåg att en sänkning av utrustningsstandarden inte var ett lämpligt medel att minska hyror.

Utvecklingen av rumsantalet i lägenheter i under perioden 1962—1967 statligt belånade flerfamiljshus redovisas i propositionen (s. 206). Därav framgår bl. a. att år 1967 andelen lägenheter med fyra eller fler rum och kök har minskat från 18 till 15 procent. Vidare har bostadsstyrelsen redovisat de liknande tendenser på en förskjutning mot en ökad andel smålägenheter som kan utläsas ur den planerade produktionen enligt de kommunala bostadsbyggnadsprogrammen. I fråga om småhusen kan dock konstateras en fortsatt förskjutning mot en större andel lägenheter om fem eller flera rum och kök.

Statsmakternas uttalanden om den som önskvärd bedömda inriktningen av lägenhetstyperna i fråga om rumsantal, ytor och utrustningsstandard har gått ut från bostadspolitiska målsättningar angående i första hand utrymmesstandarden mätt i rumsantal och en bedömning av efterfrågan med hänsyn till såväl dessa målsättningar som demografiska beräkningar och effekten av antagna produktionskostnader och hyror. Den i någon mån ändrade produktionsinriktningen får anses helt föranledd av hyresnivån för de nyproducerade lägenheterna och den konstaterade förändringen i efterfrågan på de större lägenheterna.

Riksdagen föreslås i motionerna I:65 och II:83 erinra om 1966 års riksdags ovan refererade uttalande om fördelningen och målsättningen för utrymmesstandarden. Motionerna utgår från de tendenser mot mindre rumsantal som kan utläsas ur 1967 års belåning av flerfamiljshus och de kommunala bostadsbyggnadsplanerna.

Utskottet har vid sin behandling av lägenhetsfördelningen inte funnit anledning till en annan bedömning än den som uttrycks i gällande riktlinjer. Den lokala bedömningen av den faktiska efterfrågesituationen som främst ett uttryck för möjligheterna och beredvilligheten att i ett visst konjunkturläge disponera medel för bostadshyra måste dock påverka den aktuella byggplaneringen. De åtgärder som statsmakterna vidtagit såväl i syfte att sänka byggkostnaderna som genom att ge ett delvis bostadsanknutet konsumtionsstöd till barnfamiljerna avser att motverka att de tendenser som motionärerna åberopat blir bestående. Dessa för utvecklingen grundläggande åtgärder behandlas i annat sammanhang.

Utskottet vill även i detta sammanhang stryka under den nämnda slutsatsen att skäl inte finns att frångå gällande riktlinjer. Därigenom får syftet med motionerna I:65 och II:83 i denna del anses helt tillgodosett.

Miljöfrågor tas upp i motionerna I:524 och II:428 genom hemställan om utredning angående bostadsmiljöns betydelse för den sociala anpassningen och om riktlinjer för att lösa bostadsbebyggelsens bullerproblem.

Utskottet kan dela motionärernas uppfattning att miljöfrågorna bör tas upp som en mycket betydelsefull del i den bostadspolitiska målsättningen. Frågorna ägnas också uppmärksamhet i olika berörda organ.

Utredningsyrkandet i de föreliggande motionerna utgår särskilt från en betoning av ungdomens situation och från behovet av gemensamhetslokaler. Utskottet erinrar om att sakkunniga tillkallats för utredning rörande bostäder för ungdom samt rörande statens ekonomiska stöd till allmänna samlingslokaler. De mål i övrigt som ställts upp i motionerna beaktas också fortlöpande i planeringssammanhang. Med hänsyn härtill avstyrks bifall till begäran om utredning av boendemiljöfrågorna.

Husens ljudisolering har varit föremål för flera undersökningar. Krav på ljudisolering har tagits in i bindande föreskrifter enligt byggnadsstadgan och som råd och anvisningar. Dessa krav och kraven på störningsfrihet från gator m. m. beaktas i planeringen och även i samband med bostadslångivningen. En föreslagen riksdagens åtgärd kan inte anses påkallad.

Chefen för inrikesdepartementet har våren 1967 tillkallat sakkunniga för att behandla vissa frågor angående service i bostadsområden — *servicekommittén*. Bland de tio sakkunniga ingår två riksdagsledamöter och en representant för kommunförbundet. Förslag har väckts i motionerna I:524 och II:428 som syftar till att kommittén tillförs en bredare parlamentarisk, regional och kommunal representation och till att utredningsuppdraget skall avse även service utanför tätorter.

Enligt utskottets mening kan med de uppgifter kommittén ålagts invändning inte riktas mot principerna för urvalet av sakkunniga. Frågan om den service som inte knyter an till bebyggelseplaneringen bör som hittills behandlas inom arbetsgruppen för glesbygdsfrågor. Motionerna I:524 och II:428 avstyrks därför i nu upptagna hänseenden.

Kostnaderna inom bostadsbyggandet m. m. Som utskottet även berört i samband med behandlingen av bostadsbyggandets inriktning på lägenhetstyper har kostnadsfrågorna tagits upp i propositionen och där beretts avsevärt utrymme. Detta får ses mot bakgrund av den ökning av kostnaderna som ägde rum under perioden 1960—1966 och som för en nybyggd trerumslägenhet motsvarade 65 procent. Av denna kostnadsstegring kunde omkring hälften återföras till en höjd utrymmes- och utrustningsstandard i lägenheterna och den yttre miljön medan återstoden kunde härledas ur höjda lönekostnader och materialpriser.

Trenden har brutits år 1967 då en lägre kostnad per m² lägenhetsyta kunde redovisas än under år 1966. Kostnaderna för första halvåret 1968 ut-

tryckta per m² lägenhetsyta ligger närmare 2 procent över motsvarande kostnad år 1967. De lägenheter som byggdes 1968 är emellertid genomsnittligt sett mindre än de som byggdes 1967 — 71,5 m² mot 74,8 m². Eftersom mindre lägenheter blir dyrare per m² blir en jämförelse efter kostnad per m² lägenhetsyta inte rättvisande. Om hänsyn tas till förändringen ligger kostnaderna för första halvåret 1968 på samma nivå som 1967.

Departementschefen har tagit upp ett antal förslag som syftar till att vidmakthålla och ytterligare stärka pressen på byggnadskostnaderna. Vidare har i motionerna I: 65 och II: 83 lagts fram förslag i syfte att nedbringa boendekostnaderna, förslag som delvis berör byggnadskostnadernas andel därav.

I propositionen har först angivits betydelsen av ytterligare åtgärder för att främja byggandets rationalisering mot bakgrund av förslag som byggindustrialiseringsutredningen lagt fram (SOU 1968:43). Departementschefen anför att enligt en allmänt omfattad mening kännetecknas industriellt byggande inte av en särskild byggteknik eller en bestämd förtillverkningsgrad. Väsentligt är i stället att hela produktionsprocessen är industriellt organiserad, att upprepningseffekten tas till vara och att byggkomponenterna tillverkas i långa serier. En ökad industrialisering har ägt rum inom stora delar av byggnadsindustrin och främjats genom bl. a. beslut och åtgärder från statsmakternas sida.

Utskottet ansluter sig till vad departementschefen (s. 220) anført i anslutning till diskussionen om *projektstorleken* som ett medel att främja byggandets industrialisering.

Utredningens förslag att byggarbetsnämnd skall ge preliminär rekommendation om *igångsättningstidpunkt* ungefär två år i förväg har lett till att arbetsmarknadsstyrelsen och bostadsstyrelsen påbörjat en översyn av rutinerna för verksamheten.

Utskottet förutsätter liksom departementschefen att utredningens synpunkter beaktas vid översynen.

I fråga om *ökad samverkan mellan byggherrar* har departementschefen betonat att efterfrågestrukturen har väsentlig betydelse för möjligheterna att rationalisera byggandet och nå låga kostnader i bostadsproduktionen.

Utskottet vill stryka under att en primär möjlighet att — trots regelmässigt små bostadsprojekt och byggherrar som inte bygger kontinuerligt — åstadkomma långa serier och utnyttja upprepningseffekterna förutsätter att byggherrarnas beställningar samordnas i viss utsträckning. Särskilda åtgärder för att nå en ökad samordning inom byggherreledet är därför angelägna. Både kommunala och statliga myndigheter bör som departementschefen anført aktivt arbeta för en sådan utveckling.

Departementschefen förordar att bostadsstyrelsen, som har att närmare överväga formerna för hur samverkan skall främjas i samband med låne-

fördelningen, också bör få i uppdrag att svara för centrala informations- och kontaktåtgärder.

Utskottet delar den av departementschefen anförda meningen och förutsätter att åtgärder och resultat på lämpligt sätt även redovisas för riksdagen.

I anslutning till en redovisning av utredningens synpunkter på formerna för *upphandling av stora bostadsprojekt* och dess rekommendation att totalentreprenad kommer till ökad användning har departementschefen som sin mening anført att det är angeläget att arbetet på att utveckla denna entreprenadform intensifieras och att det givetvis är av värde att under detta arbete entreprenadformen används i inte alltför ringa omfattning. I motionerna I: 65 och II: 83 har riksdagen föreslagits uttala att totalentreprenad som upphandlingsform i ökad utsträckning bör prövas.

En renodlad totalentreprenad torde hittills inte ha kommit till användning vid något tillfälle. Utskottet ansluter sig till vad departementschefen anført om vikten av att denna entreprenadform utvecklas och kommer till användning för att erfarenheter skall kunna vinnas. Syftet med motionerna I: 65 och II: 83 i denna del torde få anses redan därigenom i erforderlig utsträckning tillgodosett.

I de nämnda motionerna I: 65 och II: 83 hemställs även om en parlamentarisk utredning med uppgifter att undersöka *byggnadsmaterialindustrins* produktivitets- och prisutveckling, dessa branschers konkurrensförhållanden samt hur rationaliseringsvinster bäst kan komma de boende till godo och att ange riktlinjerna för ett permanent verksamt organ i dessa frågor.

Till bankoutskottet har hänvisats motionerna I: 910 och II: 1044 vari bl. a. föreslagits en branschutredning i anslutning till näringspolitiska rådet med uppgift att kartlägga koncentrationen i byggnadsmaterialbranschen samt lägga fram planer för främjandet av konkurrensen på byggnadsmaterialmarknaden.

Den utredning som föreslås i de här behandlade motionerna I: 65 och II: 83 tar närmast sikte på att få fram underlag för en bedömning av totalproduktivitetsförändringar i bostadsbyggandet i syfte att uppkomma rationaliseringsvinster skall slå igenom i byggnadskostnaderna och ytterst komma de boende till godo. Även om utskottet helt ansluter sig till motionärernas syfte kan en utredning med föreslagen konstruktion inte anses som det lämpligaste medlet att nå detta syfte. Utskottet avstyrker därför motionerna i denna del.

Ur bl. a. byggnadskostnadssynpunkter härleds även förslaget i motionerna I: 65 och II: 83 att riksdagen skulle uttala sig för en lindring av kravet på till fullt antal utbyggda *parkeringsplatser* och för att systemet med obligatorisk bilplats för hyresgäst utan bil bör upphöra.

Parkeringsutredningens förslag (SOU 1968:18) och däröver angivna remissyttranden prövas enligt vad utskottet erfarit nu inom kommunikationsdepartementet.

Enligt utskottets mening bör ett ställningstagande till parkeringsnormerna och deras återverkan på förutsättningarna för bostadslån anstå till dess utredningsförslaget beretts. Den koppling av bostad och bilplats som avtalsmässigt sker i vissa fall har direkt samband med utbudet av bilplatser och sålunda också med parkeringsnormerna. Förslaget i motionerna I: 65 och II: 83 om ett riksdagens uttalande avstyrks.

Planeringen av byggandet tas upp i propositionen mot bakgrund av de förslag som delegationen för bostadsfinansiering lagt fram. Detta förslag innebär att *bostadsbyggnadsplanen* skall innehålla dels ett garanterat program som något understiger vad som bedöms möjligt att uppnå, dels en projektreserv som gör det möjligt att öka byggandet upp till den ursprungligen bedömda nivån men även därutöver om konjunkturutvecklingen blir svagare än förutsett. Departementschefen har funnit förslaget värt att pröva och förordar en successiv övergång till ett sådant system.

Den bostadsbyggnadsplan som läggs fram i propositionen innebär följande. För år 1969 fastställs en bostadsbyggnadsplan som skall anses som riktpunkt för vad som med beaktande av konjunkturutvecklingen bör vara möjligt att igångsätta. Denna plan är således inte jämförbar med vare sig 1968 års minimiplan eller den typ som delegationen förordat. För år 1970 preliminärt fastställd bostadsbyggnadsplan ändras inte. Åtgärder för planering och fördelning av en projektreserv för nämnda år anmäls dock. För år 1971 fastställs en bostadsbyggnadsplan enligt delegationens förslag innebärande både ett garanterat program och en projektreserv. Slutligen fastställs för åren 1972 och 1973 garanterade program enligt delegationens modell. De garanterade årsprogrammen innefattar garanti att lämna statslån och avser sålunda endast den statsbelånade delen av bostadsbyggnadsplanen som därutöver innefattar lägenheter i privatfinansierade hus.

I motionerna I: 65 och II: 83 hälsas med tillfredsställelse det nämnda förslaget såvitt det innebär en övergång till en femårig planeringsperiod kompletterad med en projektreserv. Förslagen i de nämnda motionerna om bostadsbyggnadsplan m. m. innebär i övrigt bl. a. följande. En femårig bostadsbyggnadsplan bör sättas upp som mål för det framtida bostadsbyggandet och ange inriktningen för den långsiktiga bostadsplaneringen. För det statsbelånade byggandet inom denna plan bör garanteras vissa lägenhetsramar. Såväl totalplanerna som garantiramarna bör kompletteras med konjunkturreserver för vart och ett av de fem åren. Kungl. Maj:t föreslås äga disponera dessa då utvecklingen av samhällsekonomi och arbetsmarknad gör detta möjligt.

Kungl. Maj:ts förslag till bostadsbyggnadsprogram för åren 1971—1973 har till syfte endast att utgöra underlag för en långsiktig planering av bo-

stadsbyggandet i orter där en sådan planering är behövlig och meningsfull, d. v. s. i första hand områden med klart expansivt näringsliv.

Utskottet delar meningen att förslaget om en övergång till en bostadsbyggnadsplan med ett garanterat program för det statsbelånade byggandet och en preciserad projektreserv kan vara värt att pröva. En övergång bör dock som departementschefen förordat ske successivt och inte omedelbart, vilket skulle ligga i ett bifall till motionerna I: 65 och II: 83.

Vidare ansluter sig utskottet till meningen att konkret garanterade projektreserver till statslåneramar inte synes erforderliga för de två sista åren i en utvidgad planeringsperiod. Till samma slutsats leder det förhållandet att garantiramarna för de senaste åren även enligt motionerna synes vara utmätta för att täcka de orter och regioner som departementschefen avsett.

Den i motionerna förordade bostadsbyggnadsplanen för det totala byggandet under åren 1969—1973 syftar, liksom Kungl. Maj:ts förslag till planer för åren 1969 och 1970, till att vara en riktlinje för vad som med beaktande av konjunkturutvecklingen bör vara möjligt att igångsätta. Mot denna bakgrund har utskottet inte funnit anledning frånga sin i utlåtande till 1968 års riksdag anförda uppfattning om olämpligheten av en femårig planeringsperiod med riktpunkter för den totala igångsättningen. Den med planeringsperiodens längd ökande osäkerheten i konjunkturbedömningen skulle göra ett bifall till motionerna i denna del inte meningsfullt. Detta stryks ytterligare under av förslaget i motionerna att överföra konjunkturreserverna vid garantiramen för statslån oförändrade till planen för det totala byggandet.

Utskottet avstyrker med hänsyn till det anförda motionerna I: 65 och II: 83 såvitt avser principerna för beslut om bostadsbyggnadsplaner m. m.

Förslaget i motionerna I: 524 och II: 428 om att den garanterade ramen för statslån under åren 1971—1973 skall *fördelas över hela landet* står i motsättning till Kungl. Maj:ts förslag och de nämnda motionerna I: 65 och II: 83. Förslaget är inte förenat med hemställan om höjning av de avsedda ramarna för att täcka dessa nya ändamål.

En utvidgning av garantiramen för planeringsperiodens sista år till att täcka samtliga kommunblock skulle enligt utskottets mening kunna medföra risk för en oriktig regional fördelning utan att någon egentlig fördel i planeringshänseende skulle uppstå. Utskottet avstyrker därför motionerna I: 524 och II: 428 i denna del.

I anslutning till planeringsfrågorna tar utskottet upp de motionsförslag som syftar till ett *småhusbyggande utom låneramarna*. Sålunda föreslås i motionerna I: 524 och II: 428 att inga låneramar skall begränsa byggandet av småhus med statliga bostadslån. I motionerna I: 67 och II: 79 förs motsvarande yrkande fram, dock begränsat till småhus utanför de tre storstadsregionerna. Slutligen föreslås i motionerna I: 65 och II: 83 en mot-

svarande utvidgning, där emellertid begränsad till friliggande småhus.

Motionerna syftar till ökning av småhusbyggandets andel av nyproduktionen och torde indirekt avse att påverka även riktlinjerna för den regionala fördelningen. Utskottet har inte heller funnit skäl att i denna form förorda sådana syften i vad de kan innebära avvikelser från vad statsmakterna beslutat och utskottet förut här ovan föreslagit. Med hänsyn härtill och då inte heller planeringsmässigt i nuvarande läge åtgärderna skulle medföra övervägande fördelar avstyrks motionerna i denna del.

I fråga om bostadsfinansieringen tar departementschefen upp tre av delegationen framförda huvudönskemål.

Det första är att *bostadsbyggandets andel av kreditutbudet* skall svara mot bostadsbyggnadsplanerna. Departementschefen ansluter sig till delegationens uppfattning att det ännu är för tidigt att avgöra om systemet med överenskommelser med kreditgivarna fungerar på en stramare kreditmarknad. Systemet bör därför prövas ytterligare innan andra åtgärder övervägs.

Utskottet har till 1967 och 1968 års riksdagar yttrat att fördelarna med en statlig totalfinansiering är så påtagliga att de borde avstås endast av mycket tungt vägande skäl och finner inte anledning att heller nu frångå denna principiella uppfattning. Emellertid har utskottet ingen invändning mot förslaget att nu tillämpade former ytterligare prövas för att — om metoden visar sig ohållbar — överväga andra former för bostadsbyggandets kreditförsörjning.

Det andra av delegationens önskemål är att *uppdelningen på byggnadslån och fastighetslån* elimineras. Departementschefen har erinrat om att de förhandlingar med kreditinstituten som inletts avser även denna fråga och att utgången därav bör avvaktas. Vidare erinras om att frågan berörts i utredningen om formerna för samarbete mellan postbanken och Sveriges Kreditbank.

Delegationen har i sitt förslag tagit upp frågan om integrerad kreditgivning för bostadskreditkassans del, förslag som förutsätter förhandsavtal med allmänna pensionsfonden om dess placeringar i kassans obligationer.

I motionerna I: 65 och II: 83 har, i angivet syfte att nedbringa bostadskostnaderna, förordats åtgärder för att alla ifrågakommande kreditinstitut får lika möjligheter att använda medel från allmänna pensionsfonden för en ökad integrerad bostadsfinansiering.

En närmare genomgång av frågan om integrerad kreditgivning i andra kreditinstitut än bostadskreditkassan har inte gjorts av delegationen. Denna har antagit att om en sådan kreditgivning introduceras av kassan andra kreditinstitut söker utveckla ett likartat handlingsmönster. Motionerna bör på bl. a. denna grund inte påkalla någon riksdagens åtgärd.

Utskottet har ingen erinran mot vad departementschefen anfört.

Delegationens tredje önskemål rör *kreditgivningens former och villkor* och syftar till att dessa utformas så att de främjar ett rationellt byggande och underlättar genomförandet av stora fleråriga projekt. Även på denna punkt hänvisar departementschefen till förhandlingarna mellan delegationen och kreditgivarna.

Utskottet anser som delegationen och departementschefen att ett nytt statligt kreditinstitut skulle utgöra den mest rationella lösningen för att få en friktionsfri integrerad bostadsfinansiering, enligt delegationen i första hand för stora fleråriga bostadsprojekt. Utskottet ansluter sig till meningen att om förhandlingarna inte leder till godtagbara resultat bör andra förslag övervägas på nytt.

Bostadslån. Vad först avser ny byggnad förs i motionerna I:65 och II:83 fram förslag om *beräkning av låneunderlaget* som innebär dels att låneunderlaget höjs att sammanfalla med pantvärdet, dels att låneunderlag och pantvärde skall för flerfamiljshus kunna höjas att motsvara i preliminär låneansökan uppgiven produktionskostnad under förutsättning av en ur konkurrenssynpunkt effektiv upphandling och högst intill en viss överkostnadsnivå.

Låneunderlaget bestäms av lånemyndigheterna efter i huvudsak generella beräkningsmetoder fastställda av Kungl. Maj:t. Bostadslånets storlek beräknas som en procentuell andel av låneunderlaget. Inteckningssäkerheternas förmånsrättsläge beräknas ur ett pantvärde, som fastställs genom att till låneunderlaget läggs värdet av mark, byggnad eller annat som inte ingår i låneunderlaget. Även dessa regler fastställs av Kungl. Maj:t. De beräknade produktionskostnaderna är i princip avgörande för prövningen om bostadslån skall vägras.

Syftet med förslaget i motionerna har angetts vara att sänka bostadskostnaderna. En höjning av låneunderlaget till pantvärdets nivå skulle öka det statliga bostadslånet. En höjning därutöver skulle såväl öka statslånets storlek som medge att det kunde placeras mot inteckningar med sämre förmånsrätt. Därigenom skulle behovet av lån mot inteckningar efter statslånet och därmed kapitalkostnaderna minska.

Metoden att utmäta bostadslånets storlek och säkerhetsläge ur schablonberäknade belopp som ortsvis varierar med en ortskoefficient har bl. a. sin grund i syftet att genom ett belåningstak få en kostnadsåterhållande faktor. Oavsett skilda uppfattningar om de reella effekterna av ett sådant system kvarstår, enligt vad utskottet erinrade om till 1968 års riksdag, en nödvändighet att iaktta vis återhållsamhet i fråga om risktagandet med statsmedel.

Det i motionerna framförda förslaget skulle innebära en ordning som medgav automatiska och successiva höjningar av lånenivån i takt med kostnadsutvecklingen under ett tidigare år. Redan detta föranleder ut-

skottet att avstyrka förslaget under erinran om Kungl. Maj:ts befogenheter att meddela föreskrifter om beräkning av låneunderlag och pantvärde, befogenheter som också utnyttjats bl. a. för att reducera vissa överkostnads-effekter.

Utskottet vill också framhålla att redan konstruktionen av låneunderlag och pantvärde ur schablonbelopp medför att de belånade företagen till viss del kommer att uppvisa överkostnader. Utvecklingen följs sedan år 1964 fortlöpande av en arbetsgrupp (låneunderlagsgruppen) som genom undersökningar ger ett statistiskt underlag för omprövning av låneunderlagets nivå. Någon omprövning av grunderna för låneunderlagets anpassning till kostnadsutvecklingen bör inte ske innan möjligheterna att följa utvecklingen ytterligare förbättrats.

Som angivits beräknas bostadslånets storlek till viss procentuell andel av låneunderlaget. I konsekvens därmed har de *övre lånegränserna*, d. v. s. de belopp i förmånsrättsordningen inom vilka in-teckningssäkerhet skall ställas, satts i procentuell relation till pantvärdet. Enligt gällande regler godtas säkerheter i förhållande till pantvärdet upp till 100 procent för kommun, allmännyttigt bostadsföretag m. fl., 95 procent för vissa bostadsrättsföreningar med kommunal insyn, 90 procent för småhuslån till enskild och i regel i övriga fall till 85 procent.

Förslag om ändring av de övre lånegränserna m. m. har lagts fram i motioner. I motionerna I: 55 och II: 64 föreslås att gränsen sätts vid 90 procent för alla låneformer. Förslaget i fråga om kommun och allmännyttigt bostadsföretag i motionerna I: 65 och II: 83 samt I: 524 och II: 428 torde syfta till att den övre lånegränsen, 100 procent för allmännyttigt företag, skall gälla endast under förutsättning av kommunens borgen för fem procent av pantvärdet att gälla intill dess bostads- och räntelån kommer att ligga inom 95 procent av pantvärdet. För enskilt ägda flerfamiljshus föreslås i motionerna I: 65 och II: 83 samt I: 524 och II: 428 att gränsen höjs till 90 procent. Vad angår enskilt ägda småhus föreslås i de sistnämnda fyra motionerna lånegränsen höjd till 95 procent, enligt motionerna I: 524 och II: 428 i vad avser småhus utanför detaljplanerat område dock endast under förutsättning av kommunal borgen för den del av bostadslånet som motsvarar fem procent av pantvärdet. Slutligen torde förslaget i motionerna I: 65 och II: 83 innebära att lånegränsen sätts vid 95 procent för servicehus om låntagaren är enskilt bostadsföretag. Förslagen torde, med hänsyn bl. a. till att ändrade medelsramar inte förordats, inte innefatta ändring beträffande bostadslånets storlek i förhållande till låneunderlaget.

I princip likartade yrkanden har framförts vid tidigare riksdagar. Utskottet fann vid 1967 års riksdag (SU 1967: 100, s. 45) det angeläget att finansieringsförutsättningarna för de självkostnadsbestämda företagen inte försämras, en uppfattning till vilken utskottet hänvisade år 1968 och som utskottet även nu vidhåller.

Vad angår lånegränsen för småhus bör erinras om de möjligheter kommunerna har att efter särskild prövning teckna borgen för lån motsvarande halva den förutsatta egna kapitalinsatsen inom låneunderlaget. De ökade riskerna i vissa fall bör också beaktas, vilket även kommit till uttryck i motionerna I: 524 och II: 428.

Utskottet kan inte heller förorda en höjning för enskilda ägare av flerfamiljshus. I detta sammanhang bör erinras om de höjningar av pantvärdet som gjorts samt om möjligheterna i vissa fall att höja gränsen till 90 procent.

Servicehusbegreppet har inte definierats i motionerna I: 65 och II: 83. I avvaktan på förslag av servicekommittén, som även kommer att ta upp finansieringsfrågor, är någon riksdagens åtgärd inte påkallad.

Till de ovan behandlade frågorna anknytes i viss mån Kungl. Maj:ts förslag angående *s. k. dubbelbelåning* av fastighet som tillhör allmännyttigt bostadsföretag.

Utskottet delar så till vida departementschefens uppfattning att en finansiering av överkostnader genom lån mot in-teckning med förmånsrätt inom pantvärdet inte bör vara en normal företeelse. Ett direkt förbud av den i propositionen föreslagna innebörden skulle emellertid enligt utskottets mening kunna medföra att de allmännyttiga bostadsföretagen drabbas av ökade svårigheter att anskaffa kapital för att täcka uppkommande överkostnader. Utskottet är inte övertygat om att den metod departementschefen anvisar för att klara denna kapitalanskaffning innebär en generellt giltig lösning.

Utskottet vill i detta sammanhang erinra om att förekomsten av överkostnader kan vara en följd av den schablonartade uppbyggnaden av låneunderlag och pantvärde. Att produktionskostnaden i enskilda fall överstiger sistnämnda värden kan sålunda betingas av omständigheter som byggherren inte råder över, onormala markberedningskostnader, särskilda sarteringskostnader m. m. Kostnader av sådant slag accepteras av länsbostadsnämnderna intill en viss gräns i den meningen att de inte föranleder avslag på ansökan om statligt bostadslån. Utskottet anser sig med hänsyn till det anförda böra förorda departementschefens förslag endast med den jämkningen att belåning av in-teckning i statslånets förmånsrättsläge bör — i de fall statslånet säkerställts genom kommunal borgen — kunna ske i sådana fall då medgivande lämnats av länsbostadsnämnden och intill belopp som nämnden godkänt. Det bör därvid vara tillräckligt att nämnden genom en översiktlig bedömning finner de av byggherren redovisade överkostnaderna godtagbara i den mening som utskottet nyss nämnt. Därmed torde den föreslagna ordningen heller inte behöva medföra något större merarbete för länsbostadsnämnderna.

Enligt nu gällande regler för bostadslån skall kostnaderna *omfördelas i tiden* i huvudsak vad avser lån för nybyggnad av flerfamiljshus eller små-

hus till uthyrning. På låntagarnas begäran får kostnaderna omfördelas i fråga om bl. a. nybyggda enskilt ägda småhus. Omfördelningen avser ränta och amortering på den del av fastighetskapitalet som motsvarar låneunderlaget för bostäder vari räknas in låneunderlag för lokaler om det inte överstiger 10 000 kr. I motionerna I: 65 och II: 83 föreslås att omfördelningen skall avse låneunderlaget för lokaler även i andra fall om lokalerna är att anse som bostadskomplement. Basannuiteten för dessa lånedelar bör dock enligt motionerna fastställas till 6 procent mot f. n. 5,1 procent för flerfamiljshus. Bostadslån löper nu med 6,25 procent ränta och amorteras vid nybyggnad under 30 år.

Förslaget i motionerna går ut ifrån ett inte ännu definierat service-lokalsbegrepp. Med hänsyn bl. a. till servicekommitténs tidigare nämnda arbete avstyrks motionerna även i denna del.

Vid beräkning av låneunderlag för nybyggnad av flerfamiljshus och småhus som inte skall bebos av låntagaren får räknas in skäligen kostnad för *konstnärlig utsmyckning* intill 7 kr/m² våningsyta. Beredningen av låneansökan i denna del ligger inom den bostadstekniska granskning som länsbostadsnämnden har att göra. Nämnden äger inhämta utlåtande av länsarkitekten och en med honom samarbetande expert i fråga om bedömningen av det konstnärliga värdet och kostnadernas skälighet. Utskottet har vid 1967 års riksdag (SU 1967: 100, s. 49) framhållit att i de flesta fall bör beslut kunna fattas utan att yttrande inhämtas.

I motionerna I: 537 och II: 643 föreslås en översyn av reglerna för lån för konstnärlig utsmyckning i syfte att förhindra att låneärendet i dess helhet fördröjs och högre räntekostnader uppkommer på grund av prövningen i denna del. Vidare förordas en vidgad information om dessa lånemöjligheter.

Utskottet delar motionärernas mening att låneprövningen i fråga om konstnärlig utsmyckning naturligen inte bör få sådana konsekvenser som motionärerna åberopat och som enligt uppgift även förekommit i låneärenden. Utskottet förutsätter dock att bostadsstyrelsen med beaktande bl. a. av vad utskottet enligt ovan tidigare anfört vidtar erforderliga administrativa åtgärder som även bör innefatta information till kommuner och byggherrar. Vad utskottet anfört bör i anledning av motionerna ges Kungl. Maj:t till känna.

I fråga om lån för o m b y g g n a d och annan förbättring har i motionerna I: 551 och II: 618 föreslagits utredning, lämpligen genom delegationen för bostadsfinansiering, om att främst genom statliga lån underlätta *upprustning av äldre småhus*.

Bostadslån kan enligt gällande regler utgå för ombyggnad eller annan förbättring av småhus om arbetena inte är av ringa omfattning, i regel för enfamiljshus inte understigande en kostnad av 4 000 kr. De generella

reglerna om att ett varaktigt behov av bostäderna skall föreligga och att skäligen standardkrav skall tillgodoses gäller inte ombyggnad av småhus intill ett låneunderlag av 20 000 kr. där lån kan ges även för temporär och inte fullständig upprustning med beaktande i första hand av sociala hänsyn. Vidare bör erinras om bl. a. möjligheter för vissa grupper att få förbättringslån.

Enligt utskottets mening är de statliga lånemöjligheterna i berört hänseende sådana att ytterligare utvidgning därav inte kan anses påkallad. Inte heller finns, med tanke bl. a. på möjligheterna att i dessa fall få bostadslånet fördjupat, skäl för något särskilt uppdrag i fråga om fördelningen av den allmänna kreditmarknadens låneutbud för ändamålet. Motionerna avstyrks därför.

Vid ombyggnad av *kulturhistoriskt märklig byggnad* kan låneunderlaget efter medgivande av Kungl. Maj:t bestämmas till högre belopp än enligt eljest gällande regler. Denna möjlighet öppnades efter överväganden om olika åtgärder till stöd för byggnadsminnesvården i samband med införandet av lagen om byggnadsminnen (prop. 1960: 161, 3LU 32) och syftade till att överbrygga det hinder som lånetaksbestämmelserna eljest skulle utgöra. De ökade lånemöjligheterna är dock inte begränsade till endast byggnad som enligt lagen av riksantikvarien förklarats som byggnadsminne.

Motionen II: 616 utmynnar i förslag om en skyndsam översyn av bostadslånebestämmelserna i denna del. Syftet med översynen skulle vara dels att överflytta beslutanderätten från Kungl. Maj:t till länsbostadsnämnden, dels att låneunderlagshöjningen skulle ersättas av en direkt subvention i avskrivningslånets form, dels att bestämmelserna skulle avse inte bara den aktuella kulturhistoriskt märkliga byggnaden utan även de omgivande byggnader som påverkar miljöbilden.

I fråga om beslutanderätten har utskottet förutsatt att departementsutredningen kommer att pröva även denna art av Kungl. Maj:ts beslut.

Utskottet har inte funnit skäl att frångå de överväganden som godtogs i samband med införandet av lagen om byggnadsminnen enligt vilka det inte skulle förutsättas någon nämnvärd ökning av det allmännas engagemang. I de flesta aktuella fall torde vidare de inom skäligen anspråk ökade miljövärdena motsvaras av ökad hyresbetalningsvillighet. De särskilda insatser som på vissa håll kan bedömas erforderliga bör behandlas utanför bostadslångivningens ram.

Vad slutligen angår en utvidgning av nu gällande regler även till närliggande byggnader kan utskottet i och för sig dela uppfattningen att ökade krav i många fall kan ställas på stadsbilden i en äldre miljö. Utskottet förordar att motionen i denna del överlämnas till saneringsutredningen, vilket bör ges Kungl. Maj:t till känna.

Även ombyggnad av flerfamiljshus kan numera stödjas med bostadslån

utan att byggnaderna fyller ett varaktigt behov och får nybyggnadsstandard. Avsikten är att rusta upp ett äldre bostadsbestånd i avvaktan på att det ersätts genom nybyggnad eller genomgripande ombyggnad efter en avvägning av ekonomiska och bostadssociala skäl och utan att en planerad eller önskvärd sanering försenas eller försvåras. Dessa bostadslån utökas i allmänhet genom fördjupning till att täcka hela lånebehovet.

Förslag har väckts i motionen II: 644 om att nämnda bostadslån skulle få *utbetalas i förskott* för att undvika upptagande av byggnadskreditiv. Motvarande framställning har gjorts hos Kungl. Maj:t från bostadsstyrelsens sida.

Kungl. Maj:t har redan enligt nu gällande regler viss befogenhet att meddela bestämmelser om utbetalning i förskott av preliminärt beviljat bostadslån. Förskottsutbetalning enligt förslaget skulle inte medföra annan belastning på statsbudgeten än den framflyttning av utbetalningar om ca 40 milj. kr. som sker vid genomförandet.

Enligt utskottets mening skulle förskottsutbetalning i här aktuella fall leda till en förenklad finansiering av begränsad upprustning av flerfamiljshus. En ändrad utbetalningsform i och för sig påverkar inte reglerna för verksamheten. Enligt utskottets mening bör föreslagen möjlighet öppnas, vilket med bifall till motionen bör ges Kungl. Maj:t till känna.

Äldre låneformer. I motionerna I: 65 och II: 83 samt I: 108 och II: 204 förs fram det senast av 1968 års riksdag behandlade förslaget att *räntan på amorteringspliktiga tillägglån* skall höjas till 6 procent. Vid bifall därtill skulle statens ränteintäkter öka med 16 milj. kr. Utskottet fann 1968 bl. a. (SU 1968: 100, s. 14) att statens agerande måste bindas av det genom långivningen grundade avtalsförhållandet och att en eventuell ovisshet om avtalsläget bör lända låntagaren till fördel.

Utskottet har inte funnit anledning att frånga sin tidigare redovisade uppfattning i frågan. Vidare skulle en ändring av räntan leda till en ändring av gällande beslut om generell hyreshöjning och kunna rubba förutsättningarna för det avtal mellan hyresmarknadens parter som ligger till grund för nämnda beslut. Utskottet avstyrker motionsförslagen.

I statsrådsprotokollet redovisas departementschefens överväganden i fråga om *stadigvarande uthyrning av hus med egnahemslån*. Vad sålunda anförts har inte gett utskottet anledning till erinran.

Räntelån. Förslag har lagts fram i motionerna I: 547 och II: 642 om att införa ett *särskilt räntelån* för småhus som inte bebos av låntagaren och som fått bostadslån enligt 1962 års kungörelse. Räntebidrag kunde utgå för flerfamiljshus även retroaktivt från bottenlånenas upptagande medan de för småhus utgick för tiden fr. o. m. det halvårsskifte som kom närmast efter utbetalning av statslånet. Motionärerna anser att denna skillnad mellan småhus och flerfamiljshus har missgynnat småhusen och att detta

bör kompenseras genom det föreslagna särskilda räntelånet som tills vidare skulle läggas till låneskulden. Den totala lånesumman har beräknats till 15 milj. kr.

Utskottet har funnit det i motionerna framförda förslaget böra prövas ytterligare. Kungl. Maj:t bör därför äga — om vid en allsidig prövning övervägande skäl talar därför — meddela erforderliga bestämmelser i ämnet. Vad utskottet anfört härom föreslås riksdagen som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna.

Förbättringslån och invalidbostadsbidrag. Kungl. Maj:t föreslår att bestämmelserna om förbättringslån för temporära bostäder får gälla tills vidare och sålunda även efter den avsedda femårsperiod som går ut med innevarande budgetår. Utskottet ansluter sig till förslaget.

Vidare föreslår Kungl. Maj:t att den *inkomstgräns* som gäller för erhållande av förbättringslån höjs från 6 000 till 7 000 kr. beskattningsbar inkomst fr. o. m. den 1 juli 1969. I motionerna I: 65 och II: 83 samt I: 524 och II: 428 föreslås att inkomstgränsen sätts till 8 000 kr. i enlighet med bostadsstyrelsens förslag. Styrelsens förslag grundades bl. a. på en beräkning av stegringen i konsumentprisindex som motsvarade en höjning till 7 200 kr. Kungl. Maj:t har tagit hänsyn även till numera gällande regler om särskilda skatteavdrag för bl. a. folkpensionärer.

Undantag från regeln om inkomstgräns kan medges redan nu i de fall där inkomsten efter prövningstillfället kan väntas sjunka eller där sökanden genom sjukdom, invaliditet eller liknande förhållande belastas med stor försörjningsbörda eller arbetsinsats.

Enligt utskottets mening kompenserar Kungl. Maj:ts förslag väl de ändrade förhållandena. En höjning därutöver bör med tanke på stödets art av övervägande kapitalsubvention och angelägenheten av att i första hand stödja de mest behövande inte göras. Undantagsregeln möjliggör vidare att hänsyn i vissa fall kan tas även till andra uttryck för stödbehovet än den beskattningsbara inkomsten. Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag och avstyrker motionerna.

Storleken av räntefria stående lån eller del av lån bestäms med hänsyn bl. a. till stödbehovet i första hand som det kommer till uttryck i den beskattningsbara inkomsten men även i de omständigheter som enligt ovan kan föranleda undantag från inkomstgränsen.

Förslag läggs fram i motionerna I: 545 och II: 629 om en *omprövning* av lånet med hänsyn till under lånetiden inträffade förändringar så att vid behov ett ränte- och amorteringsbärande lån kan helt eller delvis överföras till räntefritt stående lån. Enligt uppgifter i bostadsstyrelsens anslagsframställning uppgick de genomsnittliga lånebeloppen för lägenhet under föregående år till 6 759 kr. för räntefri stående del och till 3 465 kr. för räntebärande avskrivningsdel.

Med hänsyn bl. a. till det relativt låga belopp som amorteringsdelarna i genomsnitt utgör och till att som anförts hänsyn redan kan tas till en förutsebar inkomstutveckling har utskottet inte funnit övervägande skäl att tillstyrka motionerna.

Vidare föreslås i motionerna I: 524 och II: 428 att riksdagen begär prövning och förslag om en *höjning* av det högsta belopp som i de flesta fall gäller för räntefritt stående lån eller del av lån från 10 000 kr. till 15 000 kr.

Med hänvisning bl. a. till vad som ovan anförts om de genomsnittliga lånebeloppen och till möjligheterna att få bostadslån avstyrks motionerna i denna del.

Riksdagen godkände 1966 (prop. 1966: 1, bil. 13, SU 38, s. 21—22) ändrade bestämmelser för förbättringslån varigenom stödet i fortsättningen förbehölls *pensionärer och handikappade* samt vissa grupper som kunde anses därmed jämställda. Övriga grupper hänvisades till bostadslåneformen. Utskottet strök under att genom viss förlängning av amorteringstiden för bostadslån i dessa fall årskostnaderna sannolikt i många fall kunde begränsas till belopp som nära anslöt till kostnaden för motsvarande förbättringslån.

I motionerna I: 536 och II: 602 torde föreslås som vid tidigare riksdagar en återgång till före den 1 juli 1966 gällande förhållanden.

Utskottet har inte funnit vad i motionerna anförts kunna grunda ett ändrat ställningstagande. De grupper av inte pensionerade och inte handikappade ägare till bostadshus m. fl. som motionärerna avser torde enligt tidigare överväganden kunna erhålla erforderligt lånestöd i andra former.

Förbättringslån till kostnad för *installation av telefon* föreslås i motionerna I: 583 och II: 612. Utskottet har i sitt utlåtande nr 5 detta år i anledning av förslag om statliga bidrag för sådana kostnader yttrat att det i de fall varom det även nu är fråga bör ankomma på kommunen att vid behov svara för sådana kostnader i enlighet med vad som anförts i prop. 1964: 85.

Utskottet avstyrker med åberopande av det anförda motionerna.

Kungl. Maj:t har i fråga om *invalidbostadsbidrag* föreslagit att sådana bidrag skall kunna utgå även till synskadade och inte som nu endast till rörelsehindrade. Utskottet tillstyrker bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Tomträttslån och markförvärvslån. Kungl. Maj:t har föreslagit riksdagen att godkänna en *vidgning av tomträttslångivningen* så att lån skall få utgå även för mark som bebyggs med bostadshus finansierade utan stöd av statligt bostadslån. Merutgifterna beräknas till 10 milj. kr. för helt år.

Utskottet tillstyrker förslaget och har ingen erinran mot vad som i samband därmed anförts till statsrådsprotokollet.

Utskottet yttrar sig nedan i anslagssammanhang över förslaget i motionerna I:110 och II: 205 som innebär *avveckling av lånefonden för kommunala markförvärv*.

Bostadsbyggandets omfattning m. m. Kungl. Maj:ts förslag om b o s t a d s-
b y g g a n d e t s o m f a t t n i n g har utformats med hänsyn till den succes-
siva övergång till ändrade planeringsramar som utskottet ovan behandlat.

För år 1969 föreslås riksdagen uttala sig för en bostadsbyggnadsplan om 103 000 lägenheter. Detta innebär att som riktlinje för vad som bör vara möjligt att igångsätta det förordas en ökning av gällande preliminära plan med 10 000 lägenheter som inte skall bindas i fråga om fördelningen på statsbelånat och helt privatfinansierat byggande. Ramen för statslån bör därför fortfarande motsvara 89 000 lägenheter och kunna vidgas genom beslut av Kungl. Maj:t.

Förslaget i motionerna I: 65 och II: 83 innebär för år 1969 som mål och riktpunkt lika med Kungl. Maj:ts förslag 103 000 lägenheter varav 92 000 lägenheter skulle ingå i ramen för statslån. Utökningar av plan och ram skall ankomma på Kungl. Maj:t inom en för båda fallen till 5 000 lägenheter angiven konjunkturreserv.

Förslagen för år 1970 innebär enligt propositionen att den preliminärt fastställda bostadsbyggnadsplanen om 95 000 lägenheter nu inte ändras liksom att ändring inte heller föreslås av den av 1968 års riksdag godtagna ramen för statslån om 89 000 lägenheter. Vidare anmäls avsikten att meddela bestämmelser om projektreserv för år 1970, en reserv som enligt vad departementschefen anfört skulle omfatta 8 000 lägenheter.

Förslaget i motionerna innebär en riktpunkt för målsättningen om 108 000 lägenheter varav 90 000 motsvaras av årsramen för statliga lån. Härtill kommer till Kungl. Maj:ts förfogande en konjunkturreserv om 10 000 lägenheter.

För år 1971 föreslås i propositionen ett garanterat program för byggande med statliga lån av 60 000 lägenheter samt bemyndigande för Kungl. Maj:t att förordna om en projektreserv. Denna reserv har av departementschefen angetts till 10 000 lägenheter. Garantin för att statslån skall ställas till förfogande avses kunna i dess helhet fördelas på områden med klart expansivt näringsliv — projektreserven dock i den omfattning och takt som befinns ändamålsenlig.

De nämnda motionerna innebär för år 1971 att som riktpunkt för byggandet anges 111 000 lägenheter varav 80 000 motsvaras av garanti för att statslån beviljas. Härutöver kommer i båda avseendena en konjunkturreserv om 10 000 lägenheter.

Enligt Kungl. Maj:ts förslag föreslås riksdagen för åren 1972—1973 garantera statslån för 50 000 lägenheter årligen. Även garantiramar bör i syfte att utgöra underlag för planeringen kunna genast fördelas på områden med klart expansivt näringsliv.

Motionerna innefattar även för dessa år målsättningar för den totala igångsättningen om 114 000 respektive 115 000 lägenheter varav 70 000 respektive 60 000 lägenheter skulle garanteras statslån. Härtill kommer konjunkturreserven om 10 000 lägenheter för år.

För år 1969 synes förslagen i propositionen och i motionerna I: 65 och II: 83 reellt skilja sig endast såvitt gäller den garanti för statslån som redan nu beslutas och inte lämnas till Kungl. Maj:ts senare bedömning. En projekt- eller konjunkturreserv för innevarande år torde inte få någon praktisk funktion. Vad beträffar åren 1970—1973 är förslagen inte direkt jämförbara.

Utskottet har tidigare godtagit Kungl. Maj:ts förslag till principiell uppbyggnad av bostadsbyggnadsplan och garantiramar m. m. Enligt utskottets mening kan invändning inte heller riktas mot Kungl. Maj:ts förslag rörande omfattningen av bostadsbyggandet, förslag som fortfarande håller nyproduktionen på en mycket hög nivå.

I detta sammanhang bör tas upp förslaget i motionerna I: 55 och II: 64 om en utredning i syfte att begränsa *avgång från lägenhetsbeståndet*, en utredning som bör ges även kommunal representation. Yrkandet grundas på uppgifter från 1960 och 1965 års bostadsräkningar som visade att ungefär hälften av nyproduktionen motiverades av avgångna lägenheter.

Kungl. Maj:t har i december 1968 tillkallat en saneringsutredning som bl. a. skall undersöka frågor om upprustning och modernisering av äldre bostadsområden samt pröva om någon reglering behövs för att hindra att användbara bostadshus rivs när nuvarande bestämmelser om tillståndstvång upphör med utgången av detta år.

Utskottet finner mot bakgrund av det nu inledda utredningsarbetet inte skäl tillstyrka motionerna i denna del.

I fråga om *medelsram för nybyggnad* under år 1969 har inte framställts annat förslag än Kungl. Maj:ts.

Medelsramarna för ombyggnad m. m. för åren 1969 och 1970 svarar mot bostadsstyrelsens beräkningar.

Vad angår *ramen för förhandsbesked* om bostadslån har endast framförts Kungl. Maj:ts förslag.

Anslag. Kungl. Maj:ts förslag om anslag till *Lånefonden för bostadsbyggande* understiger bostadsstyrelsens förslag. Hänsyn har därvid tagits till utbetalningarna under innevarande år, till diskontosänkningen i oktober 1968 och till höjningen av bostadslåneräntan för år 1969 från 6 till 6,25 procent. Diskontot har i februari 1969 höjts med 1 procent.

Diskontohöjningen i februari 1969 liksom utskottets förslag om utbetalning i förskott av vissa lån skulle med tillämpade beräkningsmetoder i och för sig föranleda till att anslag anvisades utöver Kungl. Maj:ts förslag. Med hänsyn emellertid till osäkerheten i beräkningsgrunderna, bl. a. även i fråga om utbetalningstakten, avstår utskottet från ett sådant förslag och förutsätter att Kungl. Maj:t föreslår anvisning av eventuellt erforderligt anslag på tilläggsstat.

Anslag till *Lånefonden för kommunala markförvärv* föreslås av Kungl.

Maj:t anvisas med oförändrat 30 milj. kr. i avvaktan på ytterligare erfarenheter rörande medelsbehovet. I motionerna I: 110 och II: 205 har hemställts om avslag på denna begäran. Hemställan grundas på att lånefonden bör avvecklas.

Långivningen för kommunala markförvärv bör fortsätta enligt beslutade riktlinjer. Medelsanvisningen bör beräknas i första hand på grundval av den efterfrågan som visas. Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag och avstyrker motionerna.

Mot Kungl. Maj:ts förslag till medelsanvisning i övrigt har inte framställts någon erinran.

Utskottets hemställan

Utskottet erinrar om att med byggandets rationalisering sammanhängande frågor behandlas i bevillningsutskottets utlåtande nr 30 och hemställer

1. beträffande bostadsbyggandets geografiska fördelning att riksdagen avslår motionerna I: 65 och II: 83 samt I: 524 och II: 428, samtliga såvitt nu är i fråga,

2. beträffande vikten av en aktiv lokaliseringspolitik att riksdagen avslår motionerna I: 65 och II: 83 såvitt nu är i fråga,

3. beträffande bostadsbyggandet inom turist- och fritidsområden att riksdagen avslår motionerna I: 587 och II: 645,

4. beträffande fördelningen på hustyper att riksdagen avslår motionerna I: 55 och II: 64, I: 65 och II: 83, I: 524 och II: 428 samt I: 591 och II: 677, de sex förstnämnda såvitt nu är i fråga,

5. beträffande inriktningen på lägenhetstyper att riksdagen avslår motionerna I: 65 och II: 83 såvitt nu är i fråga,

6. beträffande miljöfrågor att riksdagen avslår motionerna I: 524 och II: 428 såvitt nu är i fråga,

7. beträffande servicekommittén att riksdagen avslår motionerna I: 524 och II: 428 såvitt nu är i fråga,

8. beträffande upphandling av stora bostadsprojekt att riksdagen avslår motionerna I: 65 och II: 83 såvitt nu är i fråga,

9. beträffande utredning angående byggnadsmaterialindustrin att riksdagen avslår motionerna I: 65 och II: 83 såvitt nu är i fråga,

10. beträffande parkeringsplatser att riksdagen avslår motionerna I: 65 och II: 83 såvitt nu är i fråga,

11. beträffande principerna för bostadsbyggnadsplanen

att riksdagen avslår motionerna I: 65 och II: 83 såvitt nu är i fråga,

12. beträffande fördelning av garantiramarna att riksdagen avslår motionerna I: 524 och II: 428 såvitt nu är i fråga,

13. beträffande småhusbyggande utom låneramarna att riksdagen avslår motionerna I: 65 och II: 83, I: 524 och II: 428 samt I: 67 och II: 79, de fyra förstnämnda såvitt nu är i fråga,

14. beträffande bostadsbyggandets andel av kreditutbudet samt kreditgivningens former och villkor att riksdagen som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört,

15. beträffande uppdelningen på byggnadslån och fastighetslån att riksdagen avslår motionerna I: 65 och II: 83 såvitt nu är i fråga,

16. beträffande beräkning av låneunderlaget att riksdagen avslår motionerna I: 65 och II: 83 såvitt nu är i fråga,

17. beträffande övre lånegränserna att riksdagen avslår motionerna I: 55 och II: 64, I: 65 och II: 83 samt I: 524 och II: 428, samtliga såvitt nu är i fråga,

18. beträffande s. k. dubbelbelåning att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag angående ändring i fråga om villkoren för bostadslån som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört,

19. beträffande omfördelning av kostnaderna för vissa lokaler att riksdagen avslår motionerna I: 65 och II: 83 såvitt nu är i fråga,

20. beträffande konstnärlig utsmyckning i bostadsområden att riksdagen i anledning av motionerna I: 537 och II: 643 som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört,

21. beträffande upprustning av äldre småhus att riksdagen avslår motionerna I: 551 och II: 618,

22. beträffande ombyggnad av kulturhistoriskt märklig byggnad m. m. att riksdagen i anledning av motionen II: 616 som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört,

23. beträffande utbetalning i förskott av vissa bostadslån att riksdagen med bifall till motionen II: 644 som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört,

24. beträffande ränta på tilläggs lån att riksdagen avslår motionerna I: 65 och II: 83 samt I: 108 och II: 204, de två förstnämnda såvitt nu är i fråga,

25. beträffande särskilt räntelån för vissa småhus att riksdagen i anledning av motionerna I: 547 och II: 642 som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört,

26. beträffande ändring av bestämmelserna om inkomstgräns för förbättringslån att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 65 och II: 83 samt I: 524 och II: 428, nämnda motioner såvitt nu är i fråga, godkänner vad som förordats i statsrådsprotokollet,

27. beträffande omprövning av förbättringslån att riksdagen avslår motionerna I: 545 och II: 629,

28. beträffande höjning av högsta belopp för vissa förbättringslån att riksdagen avslår motionerna I: 524 och II: 428 såvitt nu är i fråga,

29. beträffande förbättringslån till andra än pensionärer och handikappade m. fl. att riksdagen avslår motionerna I: 536 och II: 602,

30. beträffande förbättringslån för installation av telefon att riksdagen avslår motionerna I: 583 och II: 612,

31. beträffande ändring av bestämmelserna om förbättringslån och invalidbostadsbidrag i vad de ej behandlats under 26—30 att riksdagen godkänner vad som förordats i statsrådsprotokollet,

32. beträffande ändring i fråga om villkoren för tomt-rättslån att riksdagen godkänner vad som förordats i statsrådsprotokollet,

33. beträffande utredning om avgång från lägenhetsbeståndet att riksdagen avslår motionerna I: 55 och II: 64 såvitt nu är i fråga,

34. beträffande lägenhetsramar för bostadsbyggandets omfattning m. m. att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 65 och II: 83, nämnda motioner såvitt nu är i fråga

a. uttalar sig för en bostadsbyggnadsplan för år 1969 om 103 000 lägenheter,

b. uttalar sig för en preliminär bostadsbyggnadsplan för år 1970 om 95 000 lägenheter,

c. medger att bostadslån för nybyggnad beviljas för högst följande antal lägenheter

år 1969	89 000
» 1970	89 000
» 1971	60 000
» 1972	50 000
» 1973	50 000

Statsutskottets utlåtande nr 50 år 1969

d. medger att Kungl. Maj:t får meddela bestämmelser om projektreserv för åren 1970 och 1971,

e. bemyndigar Kungl. Maj:t att under de förutsättningar som angetts i statsrådsprotokollet besluta om ökning av den under c upptagna ramen för långivningen såvitt gäller år 1969,

35. beträffande medelsramar för långivningen att riksdagen

a. medger att räntefria förbättringslån beviljas med högst 100 000 000 kr. under ettvar av åren 1969 och 1970,

b. bemyndigar Kungl. Maj:t att vid behov besluta om ökning av den under a upptagna ramen för långivningen under år 1969,

c. medger att beslut om bostadslån för nybyggnad meddelas intill ett belopp av 1 720 000 000 kr. under år 1969,

d. medger att beslut om bostadslån för ombyggnad samt räntebärande förbättringslån meddelas intill ett belopp av 170 000 000 kr. under vart och ett av åren 1969 och 1970,

e. bemyndigar Kungl. Maj:t att under de förutsättningar som angetts i statsrådsprotokollet besluta om ökning av den under d upptagna ramen för långivningen såvitt gäller år 1969 samt den under c upptagna ramen,

36. beträffande förhandsbesked om bostadslån för hus som skall byggas med tillämpning av industriella produktionsmetoder att riksdagen

a. medger att förhandsbesked meddelas för högst 10 000 lägenheter under vart och ett av åren 1970—1974,

b. bemyndigar Kungl. Maj:t att under de förutsättningar som angetts i statsrådsprotokollet besluta om ökning av den under a upptagna ramen,

37. beträffande markförvärvslån att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 110 och II: 205 till *Lånefonden för kommunala markförvärv* för budgetåret 1969/70 på kapitalbudgeten under statens utlåningsfonder anvisar ett investeringsanslag av 30 000 000 kr.,

38. beträffande anslag i vad de ej behandlats under 37 att riksdagen för budgetåret 1969/70 anvisar

a. till *Räntebidrag* på driftbudgeten under elfte huvudtiteln ett förslagsanslag av 5 000 000 kr.,

b. till *Bidrag till viss bostadsförbättringsverksamhet* på driftbudgeten under elfte huvudtiteln ett förslagsanslag av 110 000 000 kr.,

c. till *Lånefonden för bostadsbyggande* på kapitalbudgeten

under statens utlåningsfonder ett investeringsanslag av 1 400 000 000 kr.,

d. till *Lånefonden för maskinanskaffning inom byggnadsindustrien* på kapitalbudgeten under statens utlåningsfonder ett investeringsanslag av 1 000 kr.,

e. till *Räntefria lån till bostadsbyggande* på kapitalbudgeten under fonden för låneunderstöd ett investeringsanslag av 20 000 000 kr.,

39. att riksdagen avslår här upptagna motioner till den del de ej blivit under 1—38 särskilt berörda eller behandlas i annat utskottsutlåtande.

Stockholm den 15 april 1969

På statsutskottets vägnar:

GÖSTA BOHMAN

Vid ärendets slutbehandling inom utskottet har närvarit

från första kammaren: herrar Birger Andersson (s), Axel Andersson (fp), Virgin (m), Ivar Johansson (cp), fru Wallentheim (s), herrar Mårtensson (s), Bertil Petersson (s), Per Jacobsson (fp), Bengt Gustavsson (s), Nyman (fp), Kaijser (m), Högström (s), fru Lilly Ohlsson (s), herrar Thorle Nilsson (s) och Nils-Eric Gustafsson (cp) samt

från andra kammaren: herrar Bohman (m), Bergman (s), Mattsson (cp), Johansson i Norrköping (s), Nilsson i Tvärålund (cp), Fagerlund (s), fru Holmberg (s), herr Blomkvist (s), fröken Ljungberg (m), herrar Jönsson i Arlöv (s), Nilsson i Kristianstad (s), Mundebo (fp), Sjönell (cp), fru Gradin (s) och herr Ullsten (fp).

Reservationer

1. beträffande *bostadsbyggandets geografiska fördelning* av herrar Axel Andersson (fp), Virgin (m), Ivar Johansson (cp), Per Jacobsson (fp), Nyman (fp), Kaijser (m), Nils-Eric Gustafsson (cp), Bohman (m), Mattsson (cp), Nilsson i Tvärålund (cp), fröken Ljungberg (m), herrar Mundebo (fp), Sjönell (cp) och Ullsten (fp) som anser att

dels det stycke i utskottets yttrande på s. 8 som börjar med »De nämnda» och slutar med »denna del» bort ha följande lydelse:

»Utskottet har uppfattningen att en inriktning av bostadsbyggandet mot de s. k. bristorterna och de i statistisk mening expansiva orterna inte får tolkas så att de numerärt mindre expansionsbehoven och behovet av bostadsförnyelse på andra orter inte tillräckligt beaktas. Utskottet finner det otillfredsställande att vissa kommuner kan bli helt utan tilldelning av lägenheter. Även i kommuner som fått liten eller ingen tilldelning av lägenheter kan det finnas ett etablerat näringsliv som för att kunna fortleva kräver ett gott bostadsbestånd. Till detta måste hänsyn tagas vid den geografiska fördelningen av bostadsbyggandet. Sådana hänsynstaganden står i god överensstämmelse med strävandena mot ett decentraliserat samhälle med en bättre balans och en jämnare fördelning av sysselsättningen. Om man genom regionalpolitiska och lokaliseringpolitiska åtgärder kan dämpa den starka tillväxten i de nuvarande storstadsregionerna, vilket även chefen för inrikesdepartementet framfört som angeläget i årets statsverksproposition, skulle bostadssituationen i dessa lättare kunna lösas. Utskottet vill i sammanhanget betona att även den befolkningsomflyttning som förekommer inom en region eller en kommun kan framkalla ett inte oväsentligt bostadsbyggnadsbehov. Vad utskottet här anfört bör ges Kungl. Maj:t till känna.»

dels utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

»1. beträffande bostadsbyggandets geografiska fördelning att riksdagen med bifall till motionerna I: 65 och II: 83 samt I: 524 och II: 428, samtliga såvitt nu är i fråga, som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört.»

2. beträffande *fördelningen på hustyper* av herrar Axel Andersson (fp), Virgin (m), Ivar Johansson (cp), Per Jacobsson (fp), Nyman (fp), Kaijser (m), Nils-Eric Gustafsson (cp), Bohman (m), Mattsson (cp), Nilsson i Tvärålund (cp), fröken Ljungberg (m), herrar Mundebo (fp), Sjönell (cp) och Ullsten (fp) som anser att

dels den del av utskottets yttrande på s. 9 som börjar med »Utskottet avstyrker» och slutar med »uttalande görs» bort ha följande lydelse:

»Utskottet delar den i motionerna framförda uppfattningen att småhusen borde utgöra en större andel av lägenhetsproduktionen. Andelen småhus i nyproduktionen bör enligt utskottets mening ökas så att den bättre motsvarar konsumenternas faktiska efterfrågan. För många, inte minst bland barnfamiljerna, torde småhusen representera den bästa bomiljön. Även om kommunerna har att besluta om lånefördelningen inom kvoten så bör statsmakterna uttrycka sin allmänna uppfattning i denna fråga genom ett riksdagens uttalande. Vad utskottet här anfört bör ges Kungl. Maj:t till känna.»

dels utskottets hemställan under 4 bort ha följande lydelse:

»4. beträffande fördelningen på hustyper att riksdagen med bifall till motionerna I: 55 och II: 64, I: 65 och II: 83, I: 524 och II: 428 samt I: 591 och II: 677, de sex förstnämnda såvitt nu är i fråga, som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört,»

3. beträffande *miljöfrågor* av herrar Axel Andersson (fp), Virgin (m), Ivar Johansson (cp), Per Jacobsson (fp), Nyman (fp), Kaijser (m), Nils-Eric Gustafsson (cp), Bohman (m), Mattsson (cp), Nilsson i Tvärålund (cp), fröken Ljungberg (m), herrar Mundebo (fp), Sjönell (cp) och Ullsten (fp) som anser att

dels den del av utskottets yttrande på s. 11 som börjar med »Utredningsyrkandet i» och slutar med »anses påkallad» bort ha följande lydelse:

»Utskottet delar motionärernas uppfattning att bostadsmiljöns betydelse för den sociala anpassningen inte tillräckligt beaktas. Många sociala problem torde bottna i brister i bostadsmiljön. De i motionerna aktualiserade frågorna om utformningen av såväl själva bostadsområdena som de omgivande områdena är av väsentlig betydelse. Utredningar har tillkallats för att utreda vissa frågor som har samband med bostadsmiljön. Den i motionerna aktualiserade frågan om bostadsmiljöns betydelse för den sociala anpassningen har inte varit föremål för särskild utredning. Utskottet delar motionärernas uppfattning att en förutsättningslös utredning bör komma till stånd för att studera de olika samhälls- och boendemiljöernas inverkan på människornas anpassning för att därmed få ett mera samlat grepp på detta område.»

dels utskottets hemställan under 6 bort ha följande lydelse:

»6. beträffande miljöfrågor att riksdagen i anledning av motionerna I: 524 och II: 428, såvitt nu är i fråga, som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört,»

4. beträffande *servicekommittén* av herrar Axel Andersson (fp), Virgin (m), Ivar Johansson (cp), Per Jacobsson (fp), Nyman (fp), Kaijser (m),

Nils-Eric Gustafsson (cp), Bohman (m), Mattsson (cp), Nilsson i Tvärålund (cp), fröken Ljungberg (m), herrar Mundebo (fp), Sjönell (cp) och Ullsten (fp) som anser att

dels det stycke i utskottets yttrande på s. 11 som börjar med »Enligt utskottets» och slutar med »upptagna hänseenden» bort ha följande lydelse:

»Kommittén har centrala och omfattande uppgifter. Ett genomförande av förslag om utbyggd service kommer att kräva betydande politiska insatser även från kommunernas sida. En bredare parlamentarisk och kommunal representation i kommittén är därför redan nu motiverad. Uppgiften att förbättra och likställa boendeservicen utanför tätorterna kan inte läggas på glesbygdsgruppen med dess samordnande och mer allmänna funktion. Servicekommitténs uppdrag bör utvidgas till att röra även dessa frågor. Kommittén bör därför ges även regional förankring. Utskottet tillstyrker sålunda motionerna I: 524 och II: 428 i denna del.»

dels utskottets hemställan under 7 bort ha följande lydelse:

»7. beträffande servicekommittén att riksdagen med bifall till motionerna I: 524 och II: 428, såvitt nu är i fråga, som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört,»

5. beträffande *projektstorleken* av herrar Nils-Eric Gustafsson (cp) och Nilsson i Tvärålund (cp).

6. beträffande *utredning angående byggnadsmaterialindustrin* av herrar Axel Andersson (fp), Ivar Johansson (cp), Per Jacobsson (fp), Nyman (fp), Nils-Eric Gustafsson (cp), Mattsson (cp), Nilsson i Tvärålund (cp), Mundebo (fp), Sjönell (cp) och Ullsten (fp) som anser att

dels den del av utskottets yttrande på s. 13 som börjar med »Till bankoutskottet» och slutar med »denna del» bort ha följande lydelse:

»Byggnadskostnaderna har stigit starkt under 1960-talet. Under perioden 1961—1966 ökade kostnaderna med ca 70 procent. Ungefär hälften av denna ökning beror på standardhöjningar av olika slag och ungefär hälften på löne- och materialprishöjningar, stegring av arkitekt- och konsultarvoden etc. Det finns f. n. inte tillräckligt underlag för att bedöma totalproduktivitetens förändringar inom bostadsbyggandet.

Utskottet anser därför, som förordats av bl. a. bostadsstyrelsen, att byggnads- och byggnadsmaterialindustrins produktivitets- och prisutveckling bör bli föremål för en särskild utredning. Denna utredning bör även granska konkurrensförhållandena samt undersöka hur rationaliseringsvinster bäst kan komma de boende till godo. Utredningen bör vara parlamentariskt sammansatt och bestå även av representanter för bygg- och bostadsmarknadens olika parter. Ett av utredningens syften bör vara att dra upp riktlinjerna för ett permanent verksamt organ med uppgift att undersöka produktivitets- och prisutveckling, rationaliseringsvinster etc.»

dels utskottets hemställan under 9 bort ha följande lydelse:

»9. beträffande utredning angående byggnadsmaterialindustrin att riksdagen med bifall till motionerna I: 65 och II: 83, såvitt nu är i fråga, som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört,»

7. beträffande *principerna för bostadsbyggnadsplanen* av herrar Axel Andersson (fp), Per Jacobsson (fp), Nyman (fp), Mundebo (fp) och Ullsten (fp) som anser att

dels den del av utskottets yttrande på s. 15 som börjar med »Utskottet delar» och slutar med »bostadsbyggnadsplaner m. m.» bort ha följande lydelse:

»Utskottet finner det vara värdefullt att uppnå en mera långsiktig planering av bostadsbyggandet. Detta kan bl. a. öka förutsättningarna för en effektivare bostadsproduktion och bättre sysselsättningsplanering. Kungl. Maj:ts förslag innebär en successiv övergång till ett system med femårigt garanterat program, kompletterat med en projektreserv för de första åren. Det garanterade programmet bör enligt förslaget avse endast den statsbelånade delen av bostadsbyggnadsplanen.

Utskottet anser att riksdagen bör fastställa ett garanterat program, kompletterat med en projektreserv. Detta överensstämmer också med de riktlinjer delegationen för bostadsfinansiering förordat. Enligt utskottets mening bör riksdagen dels uttala sig för en bostadsbyggnadsplan som uppsätts som mål för det framtida bostadsbyggandet och som inriktning för den långsiktiga bostadsplaneringen, dels besluta om ramar för det statsbelånade byggandet (garanterat program) kompletterat med projektreserv. Detta system bör ge större möjligheter till rationell planering, särskilt när det gäller stora projekt med flerårig byggtid.»

dels utskottets hemställan under 11 bort ha följande lydelse:

»11. beträffande principerna för bostadsbyggnadsplanen att riksdagen med bifall till motionerna I: 65 och II: 83, såvitt nu är i fråga, som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört,»

8. beträffande *fördelning av garantiramarna* av herrar Ivar Johansson (cp), Nils-Eric Gustafsson (cp), Mattsson (cp), Nilsson i Tvärålund (cp) och Sjönell (cp) som anser att

dels det stycke i utskottets yttrande på s. 15 som börjar med »En utvidgning» och slutar med »denna del» bort ha följande lydelse:

»De svårigheter som förenas med en långsiktig planering är enligt utskottets mening inte större för områden utanför expansiva tätorter än för dessa tätorter. En garantiram av föreslagen typ tjänar sitt syfte bättre om den kan fördelas över hela landet och därmed ge underlag även för en vidgad

planerad samverkan. Kungl. Maj:t bör därför vidta åtgärder för att möjliggöra att alla kommunblock i enlighet med förslaget i motionerna I: 524 och II: 428 kan få andel i garantiramarna för även de senare åren i planeringsperioden.»

dels utskottets hemställan under 12 bort ha följande lydelse:

»12. beträffande fördelning av garantiramarna att riksdagen med bifall till motionerna I: 524 och II: 428, såvitt nu är i fråga, som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört,»

9. beträffande småhusbyggande utom låneramarna av

a. herrar Axel Andersson (fp), Ivar Johansson (cp), Per Jacobsson (fp), Nyman (fp), Nils-Eric Gustafsson (cp), Mattsson (cp), Nilsson i Tvärålund (cp), Mundebo (fp), Sjönell (cp) och Ullsten (fp) som anser att

dels det stycke i utskottets yttrande som på s. 15 börjar med »Motionerna syftar» och på s. 16 slutar med »denna del» bort ha följande lydelse:

»Enligt utskottets mening torde fördelningen av arbetskraft och kapital inte nämnvärt påverkas av att friliggande småhus får byggas fritt. Härmed skulle även fördelningssvårigheterna för ett stort antal kommuner minska och ett steg tas mot en anpassning till efterfrågan i valet mellan hustyper. Utskottet förordar att bostadslån lämnas för uppförande av dessa hus enligt motionerna I: 65 och II: 83 samt I: 524 och II: 428 utan avräkning mot låneramarna men utan ändring av de krav som lånevillkoren innehåller. Därmed torde syftet med motionerna I: 67 och II: 79 vara i väsentliga delar tillgodosett.»

dels utskottets hemställan under 13 bort ha följande lydelse:

»13. beträffande småhusbyggande utom låneramarna att riksdagen med bifall till motionerna I: 65 och II: 83 och i anledning av motionerna I: 524 och II: 428 samt I: 67 och II: 79, de fyra förstnämnda såvitt nu är i fråga, som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört,»

b. herr Kaijser (m) och fröken Ljungberg (m).

10. beträffande *bostadsbyggandets andel av kreditutbudet* samt *kreditgivningens former och villkor* av herrar Axel Andersson (fp), Virgin (m), Ivar Johansson (cp), Per Jacobsson (fp), Nyman (fp), Kaijser (m), Nils-Eric Gustafsson (cp), Bohman (m), Mattsson (cp), Nilsson i Tvärålund (cp), fröken Ljungberg (m), herrar Mundebo (fp), Sjönell (cp) och Ullsten (fp) som anser att

dels det stycke i utskottets yttrande på s. 16 som börjar med »Utskottet har» och slutar med »bostadsbyggandets kreditförsörjning» bort ha följande lydelse:

»Utskottet ansluter sig till den av delegationen för bostadsfinansiering anförda meningen att systemet med överenskommelser med kreditgivarna bör prövas ytterligare. Dessa överenskommelser har hittills lett till en gynnsam utveckling av kreditförsörjningen.»

dels det stycke i utskottets yttrande på s. 17 som börjar med »Utskottet anser» och slutar med »på nytt» bort ha följande lydelse:

»Den nuvarande kreditgivningens utformning kan genom överenskommelser med kreditinstituten anpassas till att tjäna en friktionsfri integrerad kreditgivning även för de stora fleråriga projekten. Utskottet utgår från att förhandlingarna fortsätter även i sådant syfte.»

11. beträffande *uppdelningen på byggnadslån och fastighetslån* av herrar Axel Andersson (fp), Ivar Johansson (cp), Per Jacobsson (fp), Nyman (fp), Nils-Eric Gustafsson (cp), Mattsson (cp), Nilsson i Tvärälund (cp), Mundebo (fp), Sjönell (cp) och Ullsten (fp) som anser att

dels det stycke i utskottets yttrande på s. 16 som börjar med »En närmare» och slutar med »riksdagens åtgärd» bort ersättas med text av följande lydelse:

»För att underlätta finansieringen och nedbringa kostnaderna för i synnerhet stora fleråriga byggnadsprojekt är det angeläget att förhandlingar kommer till stånd med olika kreditinstitut i syfte att åstadkomma smidigare förfarande beträffande avlyftsmekanismen under byggnadstiden.

En ökad integrerad finansiering, d. v. s. ett förenhetligande av byggnadslån och fastighetslån, är en lösning som bör prövas. Delegationen för bostadsfinansiering har med bostadskreditkassan gått igenom förutsättningarna för en integrerad kreditgivning. Möjligheterna för en sådan kreditgivning bör prövas även med andra kreditinstitut. Kungl. Maj:t bör i anslutning härtill vidtaga sådana åtgärder att alla ifrågavarande kreditinstitut erhåller lika möjligheter att använda AP-medel för en sådan integrerad bostadsfinansiering.»

dels utskottets hemställan under 15 bort ha följande lydelse:

»15. beträffande uppdelningen på byggnadslån och fastighetslån att riksdagen med bifall till motionerna I: 65 och II: 83, såvitt nu är i fråga, som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört,»

12. beträffande *beräkning av låneunderlaget* av herrar Axel Andersson (fp), Per Jacobsson (fp), Nyman (fp), Mundebo (fp) och Ullsten (fp) som anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 17 börjar med »Det i» och på s. 18 slutar med »ytterligare förbättrats» bort ha följande lydelse:

»Bostadslångivningen bör vara så utformad att den medverkar till att reducera boendekostnaderna. Det nuvarande systemet medför att många

lägenheter produceras till kostnader som överstiger pantvärdet och vissa kostnader måste betalas med hög ränta och kort amorteringstid, vilket har en starkt höjande effekt på hyrorna i nyproduktionen.

Bostadspolitiska kommittén föreslog 1966 att låneunderlag, pantvärde och godkänd produktionskostnad skulle slås samman till ett enda belopp. De år 1967 fattade besluten rörande lånesystemet innebar emellertid endast att pantvärdet höjdes något, medan låneunderlaget förblev oförändrat.

Utskottet anser att riksdagen nu bör besluta att låneunderlaget höjs så att det sammanfaller med pantvärdet. För flerfamiljshus bör låneunderlag och pantvärde därutöver kunna höjas till den i låneansökan uppgivna produktionskostnaden, förutsatt att en från konkurrenssynpunkt effektiv upphandling skett. Denna höjning får dock inte överstiga den genomsnittliga överkostnad som redovisas för under föregående år igångsatta lägenheter i flerfamiljshus. Detta system bör medverka till en minskning av kapitalkostnaderna i nybyggda hus och torde inte innebära risker för kostnadshöjningar.»

dels utskottets hemställan under 16 bort ha följande lydelse:

»16. beträffande beräkning av låneunderlaget att riksdagen med bifall till motionerna I: 65 och II: 83, såvitt nu är i fråga, som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört,»

13. beträffande övre lånegränserna av

a. herrar Axel Andersson (fp), Ivar Johansson (cp), Per Jacobsson (fp), Nyman (fp), Nils-Eric Gustafsson (cp), Mattsson (cp), Nilsson i Tvärålund (cp), Mundebo (fp), Sjönell (cp) och Ullsten (fp) som anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 18 börjar med »I princip» och på s. 19 slutar med »inte påkallad» bort ha följande lydelse:

»Önskemålet att underlätta för den enskilde och särskilt för barnfamiljerna att få bostad i småhus kan på ett verksamt sätt tillgodoses genom att övre lånegränsen höjs till 95 %. Det är vidare angeläget att belåningen underlättas för enskilda företag inte minst för att en effektiv konkurrens mellan företagen ur såväl produktions- som förvaltningssynpunkt skall möjliggöras. Detta bör ske genom en höjning av lånegränsen till 90 %.

Statens anspråk på säkerhet bör tillgodoses genom att kommunal borgen krävs för belopp motsvarande 5 % av pantvärdet såvitt avser småhus utom detaljplanerat område samt allmännyttigt bostadsföretag. Detta kan för de sistnämnda företagen motiveras även med önskemålet av att kommunerna påtar sig ett vidgat ansvar.

Det anförda bör med bifall i huvudsak till motionerna I: 65 och II: 83 samt I: 524 och II: 428 ges Kungl. Maj:t till känna. Därmed är motionerna I: 55 och II: 64 delvis tillgodosedda.»

dels utskottets hemställan under 17 bort ha följande lydelse:

»17. beträffande övre lånegränserna att riksdagen med bifall till motionerna I: 65 och II: 83 samt I: 524 och II: 428 och i anledning av motionerna I: 55 och II: 64, samtliga såvitt nu är i fråga, som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört,»

b. herrar Virgin (m), Kaijser (m), Bohman (m) och fröken Ljungberg (m) som anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 18 börjar med »I princip» och på s. 19 slutar med »inte påkallad» bort ha följande lydelse:

»De nuvarande övre lånegränserna diskriminerar vissa låntagarkategorier. De bör därför ersättas med en enhetlig gräns i enlighet med förslaget i motionerna I: 55 och II: 64 och sålunda vid 90 procent av pantvärdet. Därav följer motsvarande förändringar i fråga om bostadslånets storlek. Motionerna I: 65 och II: 83 samt I: 524 och II: 428 är därmed delvis tillgodosedda.»

dels utskottets hemställan under 17 bort ha följande lydelse:

»17. beträffande övre lånegränserna att riksdagen med bifall till motionerna I: 55 och II: 64 och i anledning av motionerna I: 65 och II: 83 samt I: 524 och II: 428, samtliga såvitt nu är i fråga, som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört,»

14. beträffande s. k. dubbelbelåning av herrar Axel Andersson (fp), Virgin (m), Ivar Johansson (cp), Per Jacobsson (fp), Nyman (fp), Kaijser (m), Nils-Eric Gustafsson (cp), Bohman (m), Mattsson (cp), Nilsson i Tvärålund (cp), fröken Ljungberg (m), herrar Mundebo (fp), Sjönell (cp) och Ullsten (fp) som anser att

dels den del av utskottets yttrande på s. 19 som börjar med »Utskottet delar» och slutar med »för länsbostadsnämnderna» bort ha följande lydelse:

»Som departementschefen anfört ligger det i sakens natur att de in-teckningar inom pantvärdet som motsvaras av kommunens borgen för ett allmännyttigt företags bostadslån inte bör belånas för att finansiera överkostnader. Detta har även strukits under i tidigare interpellationssvar och betraktats som en klar regel. Vad bankinspektionen anfört visar dock att denna regel inte följts. Utskottet tillstyrker därför att förbudet mot sådan användning av in-teckningar tas in i lånekungörelsen och förutsätter att Kungl. Maj:t vidtar åtgärder för att därmed inte förenliga lån snarast avvecklas. Varje eftergift från reglerna måste betraktas som en ytterligare förmånsställning för de allmännyttiga företagen.»

dels utskottets hemställan under 18 bort ha följande lydelse:

»18. beträffande s. k. dubbelbelåning att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag angående ändring i fråga om villkoren för bostadslån godkänner vad i statrådsprotokollet förordats,»

15. beträffande *omfördelning av kostnaderna för vissa lokaler* av herrar Axel Andersson (fp), Per Jacobsson (fp), Nyman (fp), Mundebo (fp) och Ullsten (fp) som anser att

dels det stycke i utskottets yttrande på s. 20 som börjar med »Förslaget i» och slutar med »denna del» bort ha följande lydelse:

»Utskottet anser att det är väsentligt att få till stånd en snabbare utbyggnad av boendeservice. Detta kan bl. a. ske genom en omfördelning av lånekostnaderna för vissa lokaler. Utskottet föreslår att kapitalkostnaderna för de statliga lånen till lokaler som är att anse som bostadskomplement fr. o. m. 1 juli 1969 även omfördelas i tiden i likhet med lånen till bostäder. Basannuiteten bör dock i detta fall bestämmas till 6 procent.»

dels utskottets hemställan under 19 bort ha följande lydelse:

»19. beträffande omfördelning av kostnaderna för vissa lokaler att riksdagen med bifall till motionerna I: 65 och II: 83, såvitt nu är i fråga, som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört,»

16. beträffande *räntan på amorteringspliktiga tillägglån* av herrar Axel Andersson (fp), Virgin (m), Per Jacobsson (fp), Nyman (fp), Kaijser (m), Bohman (m), fröken Ljungberg (m), herrar Mundebo (fp) och Ullsten (fp) som anser att

dels det stycke i utskottets yttrande på s. 22 som börjar med »Utskottet har» och slutar med »avstyrker motionsförslagen» bort ha följande lydelse:

»Besluten om villkor för tillägglån medger möjlighet att höja räntesatserna. Om skäligheten av en höjd ränta torde inte råda några delade meningar. Utskottet tillstyrker förslagen i motionerna I: 65 och II: 83 samt I: 108 och II: 204 om att höja räntan från 3,5 och 4 procent till 6 procent.»

dels utskottets yttrande under 24 bort ha följande lydelse:

»24. beträffande ränta på tillägglån att riksdagen med bifall till motionerna I: 65 och II: 83 samt I: 108 och II: 204, de två förstnämnda såvitt nu är i fråga, som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört,»

17. beträffande *särskilt räntelån* av herrar Ivar Johansson (cp), Nils-Eric Gustafsson (cp), Mattsson (cp), Nilsson i Tvärålund (cp) och Sjönell (cp) som anser att det stycke i utskottets yttrande på s. 23 som börjar med »Utskottet har» och slutar med »till känna» bort ha följande lydelse:

»Utskottet har funnit det i motionerna framförda förslaget och dess grunder böra prövas ytterligare. Kungl. Maj:t bör därför äga meddela erforderliga bestämmelser i ämnet och därvid även beakta de förhållanden som gäller för småhus som bebos av låntagaren. Vad utskottet anfört bör riksdagen som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna.»

18. beträffande *inkomstgräns för förbättringslån* av herrar Axel Andersson (fp), Ivar Johansson (cp), Per Jacobsson (fp), Nyman (fp), Nils-Eric Gustafsson (cp), Mattsson (cp), Nilsson i Tvärålund (cp), Mundebo (fp), Sjönell (cp) och Ullsten (fp) som anser att

dels det styckte i utskottets yttrande på s. 23 som börjar med »Enligt utskottets» och slutar med »avstyrker motionerna» bort ha följande lydelse:

»De skäl som bostadsstyrelsen anfört för sitt förslag att höja inkomstgränsen till 8 000 kr. synes övertygande. Höjningen motiveras inte enbart med en stegring av konsumentprisindex utan även av de särskilda ekonomiska påfrestningar som drabbar de äldre samt av önskemålet att nå en större effekt i strävandena att rusta upp främst de äldres bostäder. Utskottet tillstyrker därför motionerna I: 65 och II: 83 samt I: 524 och II: 428 i vad de rör denna fråga.»

dels utskottets hemställan under 26 bort ha följande lydelse:

»26. beträffande ändring av bestämmelserna om inkomstgräns för förbättringslån att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 65 och II: 83 samt I: 524 och II: 428, nämnda motioner såvitt nu är i fråga, som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört,»

19. beträffande *omprövning av förbättringslån* av herr Johansson i Norrköping (s).

20. beträffande *höjning av högsta belopp för vissa förbättringslån* av herrar Axel Andersson (fp), Ivar Johansson (cp), Per Jacobsson (fp), Nyman (fp), Nils-Eric Gustafsson (cp), Mattsson (cp), Nilsson i Tvärålund (cp), Mundebo (fp), Sjönell (cp) och Ullsten (fp) som anser att

dels det stycke i utskottets yttrande på s. 24 som börjar med »Med hänvisning» och slutar med »denna del» bort ha följande lydelse:

»Utskottet ansluter sig till det i motionerna I: 524 och II: 428 framförda förslaget. En sådan höjning av maximibeloppet till 15 000 kr. skulle i enskilda fall kunna vara avgörande för viljan och möjligheten att förbättra bostadsstandarden. De genomsnittliga lånebeloppen tyder på att en sådan reform inte skulle bli alltför kostnadskrävande.»

dels utskottets hemställan under 28 bort ha följande lydelse:

»28. beträffande höjning av högsta belopp för vissa förbättringslån att riksdagen med bifall till motionerna I: 524 och II: 428, såvitt nu är i fråga, som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört,»

21. beträffande *förbättringslån till andra än pensionärer och handikappade m. fl.* av herrar Ivar Johansson (cp), Nils-Eric Gustafsson (cp), Matts-

son (cp), Nilsson i Tvärålund (cp) och Sjönell (cp) som anser att

dels det stycke i utskottets yttrande på s. 24 som börjar med »Utskottet har» och slutar med »andra former» bort ha följande lydelse:

»Även om ytterligare möjligheter att få statslån till förbättring av bostadshus har öppnats kan dessa inte anses motsvara ens de ränte- och amorteringsbärande förbättringslånen. Än mindre har någon alternativ lösning anvisats för de låginkomstgrupper som tidigare kunde få ett räntefritt och stående lån. I princip kan samma skäl åberopas för att stimulera till en höjning av bostadsstandarden för låginkomstgrupperna som för pensionärer och handikappade. Det förhållande att resurserna nu i ett antal år koncentrerats på de sistnämnda grupperna gör en återgång till tidigare sökandegrupper samhällsekonomiskt enklare. Utskottet tillstyrker därför motionerna I: 536 och II: 602. Vid detta ställningstagande kan även syftet med motionerna I: 551 och II: 618 anses i väsentlig mån tillgodosett.»

dels utskottets hemställan under punkten 29 bort ha följande lydelse:

»29. beträffande förbättringslån till andra än pensionärer och handikappade m. fl. att riksdagen med bifall till motionerna I: 536 och II: 602 som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört,»

22. beträffande *lägenhetsramar för bostadsbyggandets omfattning m. m.* av herrar Axel Andersson (fp), Per Jacobsson (fp), Nyman (fp), Mundebo (fp) och Ullsten (fp) som — vid bifall till reservationen 7 — anser att

dels det stycke i utskottets yttrande på s. 26 som börjar med »Utskottet har» och slutar med »hög nivå» bort ha följande lydelse:

»Utskottet anser — med hänsyn till den aktuella bostadssituationen — att bostadsproduktionen bör ligga på en mycket hög nivå. Utskottet har i samband med sin behandling av principerna för bostadsbyggnadsplanerna förordat andra principer än vad Kungl. Maj:t föreslagit. Utskottet anser sålunda att riksdagen bör dels uttala sig för en bostadsbyggnadsplan som uppsätts som mål för det framtida bostadsbyggandet och som inriktning för den långsiktiga bostadsplaneringen, dels besluta om ramar för det statsbelånade byggandet (garanterat program) kompletterat med projekt-reserv.»

dels utskottets hemställan under 34 bort ha följande lydelse:

»34. beträffande lägenhetsramar för bostadsbyggandets omfattning m. m. att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 65 och II: 83, nämnda motioner såvitt nu är ifråga,

a. för igångsättning av lägenheter godkänner följande bostadsbyggnadsplan under perioden 1969—1973 som mål och riktpunkt för det totala bostadsbyggandet (inkl. icke statsbelånade bostadshus):

år 1969	103 000 +	konjunkturreserv	5 000
» 1970	108 000 +	»	10 000
» 1971	111 000 +	»	10 000
» 1972	114 000 +	»	10 000
» 1973	115 000 +	»	10 000,

b. medger att statliga bostadslån för nybyggnad samt konjunkturreserv redan innevarande år fördelas och beviljas för följande antal lägenheter:

år 1969	92 000 +	konjunkturreserv	5 000
» 1970	90 000 +	»	10 000
» 1971	80 000 +	»	10 000
» 1972	70 000 +	»	10 000
» 1973	60 000 +	»	10 000,

c. bemyndigar Kungl. Maj:t att besluta om utökning, med anlåtande av konjunkturreserven, av den under a och b föreslagna planen respektive ramen om utvecklingen av samhällsekonomi och arbetsmarknad skulle göra en sådan ökning möjlig.»

23. beträffande *fördelning av låneramarna* av herrar Axel Andersson (fp), Ivar Johansson (cp), Per Jacobsson (fp), Nyman (fp), Nils-Eric Gustafsson (cp), Mattsson (cp), Nilsson i Tvärålund (cp), Mundebo (fp), Sjönell (cp) och Ullsten (fp) som anser att efter det stycke i utskottets yttrande på s. 26 som börjar med »Utskottet har» och slutar med »hög nivå» bort införas ett stycke med följande lydelse:

»Utskottet förutsätter att Kungl. Maj:t beaktar vad som i motionerna I: 524 och II: 428 anförts om separat fördelning av ramarna för pensionärsbostäder och studentbostäder så att de kommunala och regionala skillnaderna bättre kan beaktas.»

24. beträffande *avgång från lägenhetsbeståndet* av herr Kaijser (m) och fröken Ljungberg (m).

25. beträffande *lånefonden för kommunala markförvärv* av herrar Virgin (m), Kaijser (m), Bohman (m) och fröken Ljungberg (m) som anser att

dels det stycke i utskottets yttrande på s. 27 som börjar med »Långivningen för» och slutar med »avstyrker motionerna» bort ha följande lydelse:

»Anslag till lånefonden för kommunala markförvärv innebär att motsvarande belopp avskärs från den reguljära kreditmarknaden och den marknadsmässiga kreditallokeringen. Effekten blir därutöver att en kommunal

förmögenhetsuppbyggnad sker genom statliga skatteuttag och att tendenserna mot ett kommunalt markmonopol förstärks. Mot denna bakgrund bör med bifall till motionerna I: 110 och II: 205 ytterligare anslag inte anvisas och lånefonden därmed avvecklas.»

dels utskottets hemställan under 37 bort ha följande lydelse:

»37. beträffande markförvärvslån att riksdagen med bifall till motionerna I: 110 och II: 205 avslår Kungl. Maj:ts förslag om medelsanvisning till Lånefonden för kommunala markförvärv,»

Särskilt yttrande

av herrar Virgin (m), Kaijser (m), Bohman (m) och fröken Ljungberg (m) som anförde:

»En helt ny bostads- och markpolitik är nödvändig. Den bör generellt sett syfta till att i fri och öppen konkurrens utnyttja alla tillgängliga resurser att till lägsta möjliga kostnader producera och förvalta det bostadsbestånd konsumenterna i fritt val visar sig eftersträva. Former för kreditgivningen bör skapas som såvitt möjligt kan anpassas till den fria marknadshushållningen och utnyttja dess fördelar. Bostadsproduktionens omfattning och inriktning såväl lokalt som med hänsyn till lägenhetsstorlek, typer och standard skulle successivt bli mer beroende av konsumenternas värderingar och efterfrågan och inte behöva fastställas enbart genom i detalj fixerade beslut av statsmakterna. Fri konkurrens mellan olika producerande och förvaltande företag bör underlättas.»